

ประวัติศาสตร์และแบบอย่างศิลปะ ของประเทศต่างๆ ในตะวันออก

อินเดีย

วัฒนธรรมของชนชาติอินเดียนั้น มีความสำคัญสำหรับตะวันออก เช่นเดียวกันกับวัฒนธรรมของชนชาติกรีกมีความสำคัญสำหรับตะวันตก

วัฒนธรรมของชนชาติอินเดียให้อิทธิพลแก่ชาวตะวันออกทั้งทางตรงและทางอ้อม แม้ว่าศาสนาที่เป็นหลักของอินเดียจะได้รับความกระทบกระเทือนจากศาสนาอิสลามก็ตาม วิญญาณแห่งอารยธรรมของชาวอินเดียจากสมัยพระเวทย์ (Vedic Period) ก็ยังคงสืบต่อมาจนถึงเวลาปัจจุบันนี้

3000 ปีก่อนคริสต์กาล

สมัยอินโด-ซูเมอร์เรียน (Indo-Sumerian)

เราได้พบซากโบราณสถานที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่สุดของอินเดียในหุบผาอินโด (Indo Valley) ในแคว้นสินธ์ีและปันจาบ (Sind and Panjab) โดยเฉพาะ คือในเมืองโมเฮนโจดาโร (Mohenjo Daro) และเมืองฮารับปา (Harappa) มีบ้านหลายหลังมีผังอย่างดี สร้างด้วยอิฐหรือดินดิบ มีน้ำพุ มีห้องอาบน้ำ แสดงให้เห็นว่าคนในสมัยนั้นมีความเจริญสูงสุด นอกจากนี้ยังได้พบรูปปั้นเล็กๆ ทำด้วยดินเผาไฟ และจำหลักหินมีลักษณะสัมพันธ์กับศิลปะของ

พวกซูเมอเรียน ความเจริญทางด้านความคิดและศาสนาของพวกเขาอินโด-ซูเมอเรียนนั้นได้ฝังรากอยู่ในความเจริญของอริยกะในสมัยต่อมา

ชาติโบราณที่สุด

ชาติโบราณที่สุดได้แก่ชาติทราวิตย (Dravidian) และชาติมุนทาส (Mundas)

ชาติทราวิตยอพยพเข้าสู่ประเทศอินเดียตั้งแต่สมัยการเคลื่อนย้ายที่อยู่ของพวกยุคหินใหม่ (Neolithic) ขณะเดียวกันพวกมุนทาสก็พยายามเข้าสู่ประเทศอินเดียจากทางตะวันออก

เราได้พบพวกราบโบราณสถานของพวกยุคหินใหม่ในอินเดีย เป็นพวกดอลเมน (Dolmens) และรูปปั้นดินเผาไฟเล็กๆ

ชาติอริยกะเริ่มตั้งแต่ 2000 ปีก่อนคริสตกาล

ชนชาติอริยกะอพยพเข้าสู่ประเทศอินเดียตั้งแต่ 2000 ปีก่อนคริสตกาล ขณะที่ผ่านเข้าสู่บริเวณหุบผาแห่งอินโด ก็คงรับขนานในแคว้นสินธีและปันจาบ และรับเอาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมด้านต่างๆ จากชนเหล่านั้น พวกอริยกะเป็นพวกนอนมัดชอบเดินทางเร่ร่อน ดำรงชีพด้วยการเลี้ยงสัตว์ในทุ่งหญ้า และมีระบบการปกครองแบบ “พ่อเมือง” (Patriarcal System) เนื่องจากชนชาติอริยกะมีความเฉลียวฉลาดกว่าเจ้าของดินเดิม จึงค่อยๆ มีอำนาจเหนือเจ้าของดินขึ้นทุกทีจนมีวัฒนธรรมของตนเองเป็นปึกแผ่นสืบต่อมาจนทุกวันนี้

โดยเหตุที่ว่า พวกอริยกะมีจำนวนน้อยกว่าพวกทราวิตยและพวกมุนทาส จึงได้ก่อตั้งระบบ “วรรณะ”¹ (Castes System) ขึ้น และด้วยความเชื่อมั่นที่มีอยู่ต่อศาสนาของประชาชนนั่นเอง พวกอริยกะจึงมีอำนาจปกครองประชาชนส่วนใหญ่ของอินเดีย

พวกอริยกะในสมัยพระเวทย์ไม่สร้างวิหาร พิธีกรรมต่างๆ ในทางศาสนาปฏิบัติกันกลางแจ้ง การก่อสร้างอื่นๆ นิยมใช้ไม้ ตัวเมือง

ล้อมรอบด้วยรั้วไม้ และมีหอคอยสำหรับเผ่าดูเหตุการณ์ บรรดาอาคารต่างๆ ก็สร้างด้วยไม้และหลังคามุงด้วยหญ้าแฝก

ผลงานทางด้านพุทธิปัญญาของพวกอริยกะในสมัยพระเวทย์นั้นได้แก่วรรณคดีซึ่งเกี่ยวกับบทสวดมนต์และขนบประเพณีต่างๆ รวมเรียกว่า “พระเวทย์” (Vedas) ซึ่งหมายถึงความรู้อันศักดิ์สิทธิ์ มีอยู่ด้วยกัน 4 หมวด ดังนี้

ฤคเวท (Rig Veda) - บทสวดสดุดีเทพเจ้ามีอยู่ 1,028 บท

สามเวท (Sama Veda) - เพลงขับร้องและทำนองบทสวด (Hymns)

ยชุรเวท (Yajur Veda) - สูตรทางศาสนา (พระวินัย)

อถรรพเวท (Atharva Veda) - การสวดสดุดีเทพเจ้าขับไล่วิโรคภัยไข้เจ็บ และภูติผีปิศาจ

เนื่องจากความรู้ทางการเขียนหนังสือยังไม่เกิด ดังนั้นพระเวทย์ทั้งหลายจึงสืบทอดกันมาชั่วอายุคนโดยวิธีจดจำจากการเล่าสู่กัน จนกระทั่งในก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 7 จึงมีการเขียนเรื่องราวต่างๆ นอกเหนือไปจากพระเวทย์ขึ้น จึงเรียกได้ว่าเป็นสมัยเวทอันต์ (Vedanta) หรือสมัยตอนปลายของพระเวทย์ด้วยการเพิ่มเติมเช่นนี้ พระเวทย์อันศักดิ์สิทธิ์จึงขยายตัวออกไปกว้างขวางมากยากแก่การจดจำ เป็นเหตุให้มีการย่อบทสวดพระเวทย์ขึ้นมาเป็นพระสูตร (Sutras)

โดยทั่วไปแล้วในสมัยพระเวทย์นั้นยังไม่มีผู้ใดค้นหาสิ่งซึ่งเป็น “สัจจะ” กันอย่างแท้จริงนัก เพราะระบบ “พ่อบ้าน” ก็อำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิตเป็นอย่างดี ความคิดของปัจเจกชนก็มิได้เป็นไปอย่างลึกซึ้ง และสิ่งที่ขอร้องอ้อนวอนจากพระเจ้านั่นคือ ขอให้ชีวิตได้รับความสวัสดิภาพและความสดชื่นรื่นรมย์

ศาสนาพราหมณ์ (Brahmanism) เริ่มแต่ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 7

จิตวิทยาของศาสนาพราหมณ์มีที่มาดังนี้

สวรค์ พิกพจักรวาล (อันมีระเบียบ) (Cosmos)

เทวดา--มนุษย์   โลก (ดาวนพเคราะห์)   (Microcosm)

นรก	ธรรมชาติ	(Nature)
กรรม	แสงสว่าง (อัคนี)	(Light or Fire)
(Karma)	พระยม (Yama)	

ระหว่างศตวรรษที่ 7 B.C. นี้ มีนักคิดผู้ยิ่งใหญ่ทางศาสนาหลายท่านได้ทำการสั่งสอนลัทธิใหม่ๆ และศาสนาพราหมณ์ เป็นศาสนาหนึ่งที่มีความสำคัญมาก หลักคำสั่งสอนที่ใช้ปฏิบัติเรียกว่า อูปนิสัท² (Upanishads)

ศตวรรษที่ 6 B.C.

ลัทธิแห่งความเป็นอาตมัน (Atheism = Godlessness) ได้เกิดปฏิกริยาขึ้นต่อศาสนาพราหมณ์ โดยไม่เชื่อถือว่าโลกนี้มีพระเจ้า แต่เชื่อว่าชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับกฎแห่งกรรม (Law of Karma) ดังนั้นจึงเกิดมีมหาบุรุษซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนาเกิดขึ้น คือ พุทธศาสนามีพระมหาโคตมะ (Guatama Buddha) ศาสนาชินะมีพระมหาวิระ (Vardamana Mahavira) ในระยะเริ่มต้นของพุทธศาสนา ไม่สู้มีคนเลื่อมใสนัก ครั้นต่อมาจึงมีคนนับถือมากขึ้น พุทธศาสนาจึงแผ่กระจายไปทั่วประเทศอินเดียและประเทศอื่นๆ

พระเจ้าจันทรคุปต์ พ.ศ. 222-247 กรีกเรียก สันทโรคอตตุส (Sandrocottus) กษัตริย์แห่งแคว้นมคธ

พระเจ้าจันทรคุปต์เป็นพระอัยกาของพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งเป็นผู้ทรงตั้งราชวงศ์โมริยะ (Maurya) ขึ้น และทรงสนับสนุนพุทธศาสนา โดยหวังให้อำนาจทางฝ่ายศาสนาพราหมณ์ด้อยลงไป อันทำให้มีผลพลอยได้ในทางการเมือง

พระเจ้าอโศกมหาราช พ.ศ. 271-311

พระเจ้าอโศกทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และทรงทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง ในรัชสมัยของพระองค์นั้นประเทศมีความสงบสุขและเจริญรุ่งเรืองมาก

พุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองกว่าศาสนาอื่นใดตั้งแต่สมัยรัชสมัยของพระเจ้าอโศกจนถึงพุทธศตวรรษที่ 8 ศาสนาพราหมณ์และศาสนาฮินดู ก็มีผู้นับถือรองลงมา ในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 12 ศาสนาฮินดูกลับเป็นศาสนาผู้นำ มีคนเลื่อมใสมาก ศาสนาฮินดูมีคนนับถือน้อย ส่วนพุทธศาสนานั้นเกือบไม่มีเลย

ศาสนาฮินดู (Hinduism)

หลังจากที่ได้มีการสังคายนา (Reform) พระเวทย์ก่อนพุทธศตวรรษที่ 2 แล้ว ศาสนาพราหมณ์ก็มีความเจริญขึ้นอีกวาระหนึ่ง แต่ไม่นานเท่าใดนัก ศาสนาพราหมณ์ก็แยกเป็นหลายนิกาย ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ลัทธิไตรมูรติ (Trimurti) คือ การนับถือเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ 3 พระองค์ ได้แก่ พระพรหม, พระวิษณุ (นารายณ์) และพระศิวะ (Brahma, Vishnu, Siva) หมายถึง ผู้สร้าง, ผู้รักษา และผู้ทำลาย ในทางปฏิบัตินั้น ถ้าใครนับถือพระพรหมมาก พระวิษณุและพระศิวะก็จะนับถือน้อยลงไป ถ้าใครนับถือพระวิษณุมากกว่าองค์อื่นๆ พระวิษณุก็จะเป็นใหญ่ บรรดาเทพเจ้าเหล่านี้แต่ละองค์ก็มีอวตาร (Avatara) ของตน อันเนื่องมาแต่อำนาจของเทพเหล่านั้น ดังนั้นการอวตารของเทพแต่ละองค์ ไม่ว่าจะเป็นในรูปใด จึงย่อมได้รับการเคารพเช่นกัน จึงเรียกนิกายเหล่านี้ว่าศาสนาฮินดู พวกฮินดูที่นับถืออวตารของพระศิวะ หรือพระอุมา ซึ่งเป็นศักดิ์ของพระศิวะนั้นเรียกว่าศักตา (Saktas) จำต้องประกอบพิธีกรรมทาง “เพศ” อย่างเร้นลับ (ลัทธิตันตริก = Tantrik) นั้นนับถือศักดิ์ของสตรีคู่กับบุรุษ เช่น พระอุมา คู่กับพระศิวะ เป็นต้น

สมัยพวกอิสลามมีอำนาจในประเทศอินเดีย เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 1736

พวกอิสลามหรือหมัดเริ่มรุกรานประเทศอินเดียตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 13 เป็นต้นมา แต่ก็เพียงครั้งคราว การรุกรานที่แท้จริงนั้นเริ่มตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 18 และพวกเปอร์เซีย มหมัด

ได้เป็นผู้มีอำนาจเหนือประเทศอินเดียในที่สุด พวกมหมัตที่ปกครองอินเดียมีดังนี้

ราชวงศ์ปาธาน พ.ศ. 1736-2069

อาณาจักรโมกุล³ พ.ศ. 2069-2304

พวกมหมัตประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนจิตใจชาวอินเดียส่วนหนึ่งให้มานับถือศาสนาหมัต แต่ทั้งนี้ก็หาได้ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของอินเดียได้รับความกระทบกระเทือนไม่

ราชวงศ์ต่างๆ ของอินเดียซึ่งเกี่ยวเนื่องกับศิลปะ

ราชวงศ์โมริยะ - พ.ศ. 223-358

ราชวงศ์นี้มีพระเจ้าจันทรคุปต์เป็นปฐมกษัตริย์ มีเมืองหลวงอยู่ปาตาลีบุตร (Pataliputra = Patana ปัจจุบัน) ครองราชสมบัติตั้งแต่ปี พ.ศ. 222-227 ในฐานะกษัตริย์แห่งแคว้นมคธ (Magadha)

สมัยพระเจ้าอโศก พ.ศ. 271-311

พระเจ้าอโศกเป็นกษัตริย์พระองค์หนึ่งในราชวงศ์โมริยะ เป็นพระราชนัดดาของพระเจ้าจันทรคุปต์ พระองค์เป็นพุทธศาสนิกที่เลื่อมใสและส่งเสริมพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ทรงส่งสมณทูตไปเผยแผ่พุทธศาสนาทั่วประเทศอินเดีย และทั้งตะวันตกและตะวันออก จนได้พระนามว่ามหาราชา

พระเจ้าอโศกได้ทรงสร้างปูชนียสถานทางศาสนาด้วยอิฐและหิน อันเป็นถาวรวัตถุ ด้วยเหตุนี้เอง ประวัติศาสตร์ศิลปะของอินเดียจึงเริ่มต้นในสมัยของพระเจ้าอโศก

ราชวงศ์สังกะ พ.ศ. 358-473

ราชวงศ์นี้มีเมืองหลวงอยู่ที่ปาตาลีบุตร มีการสร้างวิหารในถ้ำและบนพื้นดิน และมิงานประติมากรรมที่มีชื่อเสียงมากที่เมืองพารุตร

ราชวงศ์อันทรา พ.ศ. 373-763

กษัตริย์ราชวงศ์นี้ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและศาสนา
ฮินดู มีชื่อเสียงมากในการสร้างสถูปที่เมืองอมราวตี (Amaravati)
และสร้างทางเข้าสู่สถูปที่เมืองสัจจิ (Sanchi)

ราชวงศ์ซีโธ-ปาร์เธียน พ.ศ. 293-593

เป็นราชวงศ์ของพวกนอมัดสายซีเธียนและปาร์เธียน ซึ่งเดิม
มีถิ่นฐานอยู่ในแคว้นซีเธียและปาร์เธีย (Scythia = ดินแดนตอน
เหนือของทะเลดำ-Parthia = ประเทศทางเอเชียตะวันตก อยู่ทาง
ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอิหร่าน) ชาวอินเดียเรียกพวก
ซีเธียนว่าคัสกะ(Sakas)พวกนี้ได้ทำการรุกรานจักรวรรดิซึ่งแยกออกมาจาก
อาณาจักรเซลูคิด (Seleukid Empire) แต่ประมาณ พ.ศ. 293 ใน
แคว้นกابلและปันจาบ (Kabul, Panjab) ล้มอำนาจของกรีก และ
รับเอาระบบการปกครองแบบเจ้าเมือง (Governors) ของจักรวรรดิ
ซึ่งอินเดียเรียกว่ากษัตริปะ (Ksatrapas) หรือกษัตริย์ (Ksatiriyas)
ราชวงศ์นี้มีสำคัญในอิทธิพลทางศิลปะ ซึ่งมีอยู่แก่งานประติมากรรม
ของอินเดีย (สกุลช่างคันธาระ - Gandhara School)

ราชวงศ์คุชณะ พ.ศ. 493-863

พวกนอมัดเผ่ายูเอจิ (Yue-Chi = เป็นชื่อซึ่งชาวจีนเรียก)
อพยพจากทางเหนือของประเทศจีน เข้าครอบครองแคว้น Bactria,
Gandhara, Afganistan, Panjab และ Mathura ในตอนปลายพุทธ
ศตวรรษที่ 5 ได้ก่อตั้งราชวงศ์คุชณะขึ้นโดยมีกษัตริย์ที่ทรงอำนาจ
คือพระเจ้ากนิษกะ (Kaniska) (ระหว่าง พ.ศ. 663-703) ซึ่งทรง
เป็นพุทธศาสนิก ได้ทรงนิมนต์พระเถระทั้งหลาย มาประชุมสภา
สงฆ์ หาทางปรองดองกันระหว่างพุทธสำนักฝ่ายใต้และฝ่ายเหนือ
(ราชวงศ์นี้มีสกุลช่างมธูรา = Mathura ที่สำคัญ มีชื่อเสียงมาก)

ราชวงศ์คุปตะ พ.ศ. 863-1143

ราชวงศ์นี้เดิมมีเมืองหลวงอยู่ปาตาสีบุตร ต่อมาจึงย้ายไปอยู่ที่เมืองอโยธยา (Ayodhya) พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาก และขณะเดียวกันปฏิภิกษยาทางฝ่ายศาสนาฮินดูก็เกิดขึ้นอย่างรุนแรงด้วย

ราชวงศ์หระ พ.ศ. 1149-1296

มีความสำคัญในการสร้างวิหารในถ้ำและบนพื้นดิน

ราชวงศ์ชาลुकยะ พ.ศ. 1093-1296

มี Badami เป็นเมืองหลวง มีการสร้างวิหารทั้งในถ้ำและพื้นดินมาก และสถาปัตยกรรมแบบหนึ่งในสามแบบของฝ่ายศาสนาฮินดู ก็ได้ชื่อจากราชวงศ์นี้ด้วย สถาปัตยกรรมฮินดูแบบทราวิดย์ (Dravidian Style) แบบชาลุกยะ (Chalukyan Style) แบบภาคเหนือ (Northern Style)

ราชวงศ์ปิลละ พ.ศ. 943-1293

กษัตริย์พวกปิลละสร้างวิหารจำนวนมากมาย หมู่ที่มีชื่อเสียงที่สุดคือ วิหารสกัดจากภูเขา (Rock-cut Temples) ที่เมืองมามัลละปุรัม (Mamallapuram)

ราชวงศ์ราชตรกุต พ.ศ. 1296-1543

มี Malkhed เป็นเมืองหลวง มีวิหารสกัดจากภูเขา ที่มีชื่อเสียงอยู่ที่เมืองเอลลอร่า (Ellora)

ราชวงศ์ปาละ พ.ศ. 1273-1736

ราชวงศ์นี้มีความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ ปกครองดินแดนตอนใต้ของกลุ่มแม่น้ำคงคาในแคว้นเบงกอล พระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในราชวงศ์นี้ยังมีปรากฏอยู่ให้เห็นเป็นจำนวนมาก

ราชวงศ์โจฬะ พ.ศ. 1543-1718

ราชวงศ์นี้มีอำนาจครองดินแดนกลางส่วนของแคว้นโอริสสา มธูรา และลังกา (Orissa, Madura, Ceylon) ที่ซึ่งมีการสร้างวิหาร กันมาก

สมัยต่างๆ ที่สำคัญของศิลปะอินเดีย

พุทธศตวรรษที่ 2-8 มีผลิตผลงานศิลปะของฝ่าย พุทธ, พราหมณ์ และชินะ

พุทธศตวรรษที่ 9-11 สมัยรุ่งเรืองของพุทธศิลป์

พุทธศตวรรษที่ 12-17 ผลิตผลงานศิลปะของฝ่าย ฮินดู, ชินะ และพุทธ

พุทธศตวรรษที่ 13-15 สมัยรุ่งเรืองของศิลปะฮินดู

พุทธศตวรรษที่ 18-23 มีผลิตผลงานศิลปะของฝ่าย ฮินดู-ชาราเชนิก, ฮินดู และชินะ

พุทธศตวรรษที่ 21-22 สมัยรุ่งเรืองของศิลปะฮินดู-ชาราเชนิก

พุทธศตวรรษที่ 27 สมัยเสื่อมของศิลปะฮินดู

พุทธศตวรรษที่ 25 การฟื้นตัวของศิลปะอินเดีย

หมายเหตุ พวกพ่อค้าชาวโปรตุเกส, ดัตช์ ฝรั่งเศส และ อังกฤษได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานค้าขายตามริมฝั่งทะเล ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 อังกฤษเป็นใหญ่ขึ้น และตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาอินเดียต่อสู้อังกฤษเพื่ออิสรภาพ มีมหาตมะคานธีเป็นหัวหน้า สำเร็จในปี ค.ศ. 1947

ศิลปะของศาสนาพุทธ

สถาปัตยกรรมของศาสนาพุทธ : การสลักหน้าผาเข้าไปเป็นถ้ำอาคาร (Rock-cut caves), สถูป (Stupas), โบสถ์ (Chaityas), วิหาร (Sangaram) = เรียกว่า วัด (Monasteries), รั้ว (Rails), เสา

(Stambhas หรือ Lats)

โบสถ์ (Chaitya Halls) = ใช้เป็นที่สำหรับภิกษุสงฆ์ประกอบพิธีทางศาสนา มีโบสถ์จำนวนมากที่สลักเข้าไปในภูเขา เรียกว่า โบสถ์ถ้ำ (หรือ Rock-cut Chaityas) ที่มีชื่อเสียงที่สุดอยู่ที่ Bhaja สร้างเมื่อพุทธศตวรรษที่ 4 Nasik สร้างเมื่อพุทธศตวรรษที่ 3 Manmoda และ Karli สร้างเมื่อพุทธศตวรรษที่ 4 และที่ Ajanta และ Ellora อีก ส่วนที่สร้างบนพื้นดินนั้นมีเหลืออยู่โบสถ์เดียวที่ Chezarla เป็นของสร้างในพุทธศตวรรษที่ 9

ภายในของโบสถ์ที่สร้างบนพื้นดิน และที่สร้างเจาะภูเขาขึ้นนั้นมีลักษณะเหมือนกัน

วิหาร (Viharas) = วิหารซึ่งสร้างขึ้นในอินเดียขึ้นใช้เป็นสำหรับพระสงฆ์อยู่ จึงเรียกได้ว่าเป็นสังฆาราม ส่วนมากวิหารสร้างด้วยไม้ จึงไม่มีเหลืออยู่ให้เห็น แต่เราอาจทราบแบบอย่างได้จากเทวาลัยที่สร้างด้วยหิน คือ รถ = Chariot แห่งเมือง Mamallapuram ซึ่งได้แบบอย่างไปจากวิหารทางฝ่ายพุทธศาสนา ตรงกันข้ามกับโบสถ์ วิหารที่สร้างเจาะหน้าผาเข้าไปในนั้นมีลักษณะแตกต่างกับวิหารที่สร้างขึ้นบนพื้นดิน

วิหารที่สำคัญที่สุดอยู่ที่ Ajanta, Nasik, Ellora, Bagh, Kholvi, Dhammar, Gandhara

รั้ว (Rails) = รั้วใช้สำหรับล้อมรอบบริเวณอันศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา เช่น บริเวณที่พระพุทธเจ้าประทับหรือทรงสั่งสอนพระธรรม หรือล้อมรอบองค์สถูป เป็นต้น รั้วที่สำคัญที่สุดอยู่ที่ Bharut Sanchi และ Amaravti

เสา (Stambhas or Lats) = เสามีวัตถุประสงค์ที่ใช้หลายอย่าง เช่น ใช้สำหรับประดิษฐานสัญลักษณ์ของศาสนา หรือใช้สำหรับจารึกเรื่องราวต่างๆ หรือใช้เป็นเสาโคมไฟ เป็นต้น เสาที่สำคัญที่สุดของพุทธศาสนา อยู่ที่ Samath สร้างขึ้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ 2 และหัวเสาหัววัวตัวผู้ที่ Ranapurva ทั้งสองแห่งนี้มีแบบหัวเสาคล้ายของเปอร์เซีย (Persepolitan-capital)

สกุลช่างประติมากรรมของพุทธศาสนา

พารุต - พุทธศตวรรษที่ 3 ลักษณะศิลปะแบบเริ่มแรก
(Primitive Art)

สัจจิ - พุทธศตวรรษที่ 4 ลักษณะศิลปะแบบเหมือนจริง
(Realistic Art)

คันธาระ - พุทธศตวรรษที่ 4-7 ลักษณะศิลปะอินเดียผสม
กรีก (Greco-Indian Art)

มธูรา - พุทธศตวรรษที่ 6-7 ลักษณะศิลปะ แบบเหมือนจริง
(Realistic Art)

อมราวดี - พุทธศตวรรษที่ 8 ลักษณะศิลปะเริ่มต้นอุดมคติ
อันเป็นแบบประเพณี (Beginning of idealistic conventional art)

คุปตะ - พุทธศตวรรษที่ 9-11 ลักษณะศิลปะชั้นสูง (Classic
period)

จิตรกรรมของพุทธศาสนา

ภาพเขียนสีปูนเปียกบนผนังถ้ำอชันตะ ประมาณพุทธศตวรรษ
ที่ 9-12

แคว้นคันธาระ (Gandhara)

แคว้นคันธารรัฐ เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมร่วมของกรีกและ
อินเดียอันยิ่งใหญ่ สถาปัตยกรรมและประติมากรรม มีลักษณะพิเศษ
ของศิลปะชั้นสูงของตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือของกรีกใน
แคว้นคันธารรัฐ ได้มีการสร้างพระพุทธรูปซึ่งได้พัฒนาให้เกิด
การสร้างพระพุทธรูปขึ้นทุกๆ สมัยประเทศตะวันออก ที่นับถือพุทธ
ศาสนา

แคว้นกัษมีระ (Kashmira)

แคว้นกัษมีระเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสมัยพระเจ้าอโศก
และของราชวงศ์กุษาณะ ครั้นต่อมาจึงตกเป็นของราชวงศ์คุปตะ

ศิลปะของอินเดียที่สำคัญที่สุดทุกสมัยได้ให้อิทธิพลต่อแคว้นกัษมีระ ในเมืองหลวงเก่า คือ Puranadhistana, Parihasapura และ Avantipur (Ventipor) ยังมีโบราณสถานทางศาสนาพุทธและฮินดูเหลืออยู่มาก

หลังคาวิหารสร้างด้วยอิฐและหิน เป็นรูปกรวยสี่เหลี่ยม (Pyramidal) ขึ้นไป 2 หรือ 3 ชั้น อันเป็นแบบฉบับนั้น มีที่มาจาก แบบเริ่มแรก ซึ่งสร้างด้วยไม้ (Wooden Prototypes)

สถาปัตยกรรมในแคว้นกัษมีระ ก็เช่นเดียวกันกับสถาปัตยกรรมในแคว้นคันธาระที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของศิลปะตะวันตก เช่น แบบเสาเกลียว (Fluted column) หัวเสาแบบ Doric และซุ้ม ซึ่งประกอบด้วยส่วนโค้ง 3 ส่วน (Trefoil arch)

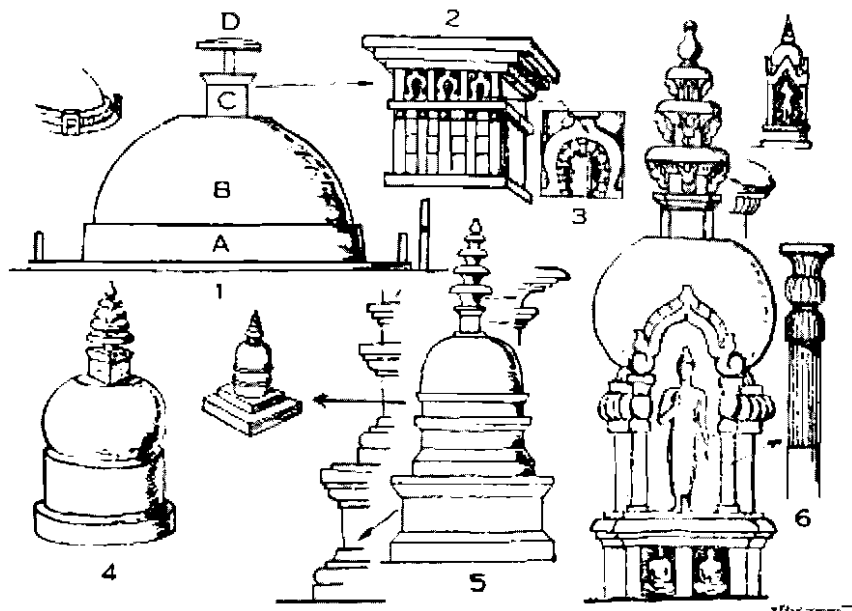
งานประติมากรรมของฝ่ายพุทธและฝ่ายฮินดู ที่สร้างขึ้นด้วย หิน หรือทองสัมฤทธิ์ก็ดี มีจำนวนมาก ปรากฏว่ามีลักษณะพิเศษของ แบบอย่างศิลปะอินเดียต่างๆ กัน

แคว้นเนปาล (Nepal)

ในสมัยโบราณ แคว้นเนปาลนั้นอยู่ในความครอบครองของชนเชื้อสายทิเบต ครั้นต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 7 จึงตกอยู่ในครอบครองของราชวงศ์อินเดียราชวงศ์หนึ่ง ศิลปะของเนปาลไม่มีความสัมพันธ์กับทางฝ่ายตะวันตกมีความสัมพันธ์กับจีนและอินเดียเท่านั้น

พุทธศาสนา และศาสนาฮินดู และลัทธิตันตริก¹ (Tantrik) แพร่หลายขึ้นมาร่วมกัน หรือไม่ก็ผสมผสานกันอยู่

ดูเหมือนว่า สถูปที่เก่าแก่กลางสถูปของเนปาลนั้นได้สร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้าอโศก แต่ส่วนใหญ่ส่วนวิหารจำนวนมากที่มีอยู่นั้น เป็นของใหม่ชาวเนปาลนิยมใช้ไม้ทำการก่อสร้างด้วยเหตุนี้เองโครงสร้าง จึงเป็นแบบเดียวกันกับของจีน ญี่ปุ่น หรือไทย อาคารที่สร้างด้วย ไม้ของเนปาลตกแต่งด้วยงานประติมากรรมระบายสี วิหารที่สร้างด้วยไม้กลางวิหาร มีฐานยกพื้นเป็นชั้นๆ ลดหลั่นกันขึ้นไปเป็นรูปทรงปิรามิด ตัววิหารเองก็สร้างขึ้นไปหลายชั้น แต่ละชั้นมีหลังคาลาดเอียง มีลักษณะคล้ายสถูปของจีน หรือญี่ปุ่น แบบวิหารที่สวยงาม

คำบรรยายประกอบแบบศิลปะของพุทธศาสนา

1. สถูปของอินเดียแบบเริ่มแรกที่เมืองสัจจิ สร้างเมื่อพุทธศตวรรษที่ 2 สถูปนี้ประกอบด้วยส่วนสำคัญดังนี้ A ฐานระฆัง (Drum = Medhi) B ตัวระฆัง (Dome = Anda หรือ Garbha) C บัลลังก์ (Throna = Tee) D ปล้องไฉน (Umbrella = Chattrra)
2. แสดงให้เห็นส่วนละเอียดของบัลลังก์
3. แบบหน้าต่างของอินเดีย หรือกุฏิ (Cell)
4. แบบสถูปของพุทธศตวรรษที่ 4 แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของฐานและปล้องไฉน
5. แบบสถูปของอินเดียเหนือ มีฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส
6. แบบฐานของสถูปซึ่งเป็นวิวัฒนาการรุ่นหลัง มีพระพุทธรูปจำลองอยู่ในซุ้ม เป็นของสร้างในพุทธศตวรรษที่ 11

ที่สุดของวิหารเหล่านี้อยู่ที่ Bhatagaon คือ Bhavani วิหาร สร้างเมื่อ พ.ศ. 2246

วิหารที่สร้างด้วยอิฐนั้น ประกอบขึ้นเป็นรูปทรงคูหาลูกบาศก์ (Cubical cell) ส่วนหลังคามีลักษณะเป็นพิเศษโดยเฉพาะของเนปาล และอิเบต ตัวระฆัง (Dome) นั้นมีส่วนโดยรอบฐานเล็กกว่าส่วนบน และตกแต่งด้วยซุ้มตรงฐานของตัวสถูปขึ้นไป ปล้องไฉน (Chattra) ทรงสูงนั้น นิยมใช้กันทั่วไปในประเทศต่างๆ ทางอินเดียไกล (Further India)

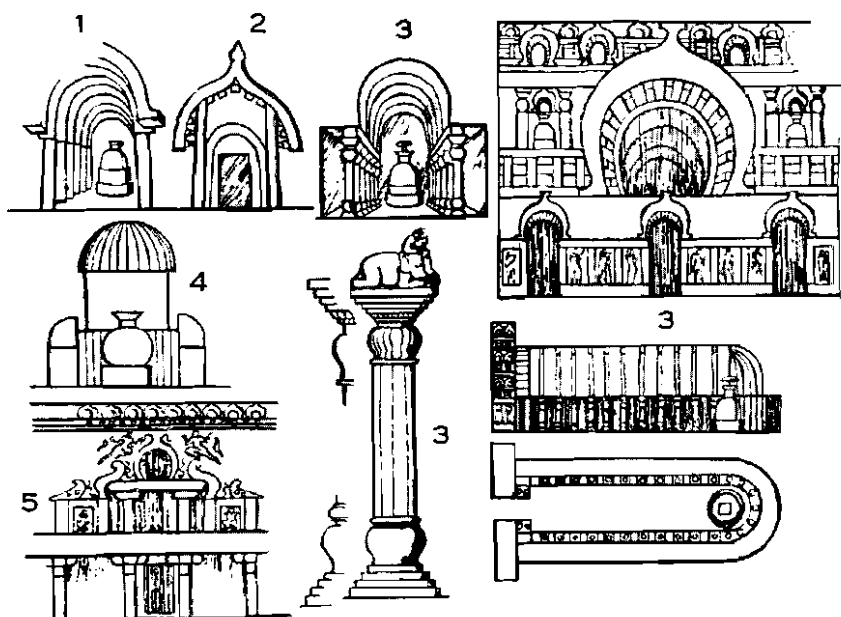
วิหารของพระศิวะที่สำคัญที่สุดในเนปาลนั้น อยู่ใกล้เมือง Kathmandu ชื่อวิหาร Pasupatinatha⁵ ชาวเนปาลโบราณมีฝีมือในงานช่างโลหะสูงมาก รูปหล่อสัมฤทธิ์เล็กๆ ทำด้วยฝีมือประณีตยิ่ง และนิยมตกแต่งรูปคนด้วยลวดลายอย่างอลังการ รูปสัมฤทธิ์ของเนปาลจำนวนมากได้รับอิทธิพลจากแบบศิลปะของอินเดีย และมีชีวิตจิตใจไม่จิตซีด

งานจิตรกรรมของเนปาลมีลักษณะแข็งกระด้าง มีความสัมพันธ์กับงานจิตรกรรมของเบงกอล ส่วนมากงานจิตรกรรมของเนปาลเป็นจำพวกภาพแทรกและภาพบนธงยาวขนาดต่างๆ (Book-illustrations and votive banners)

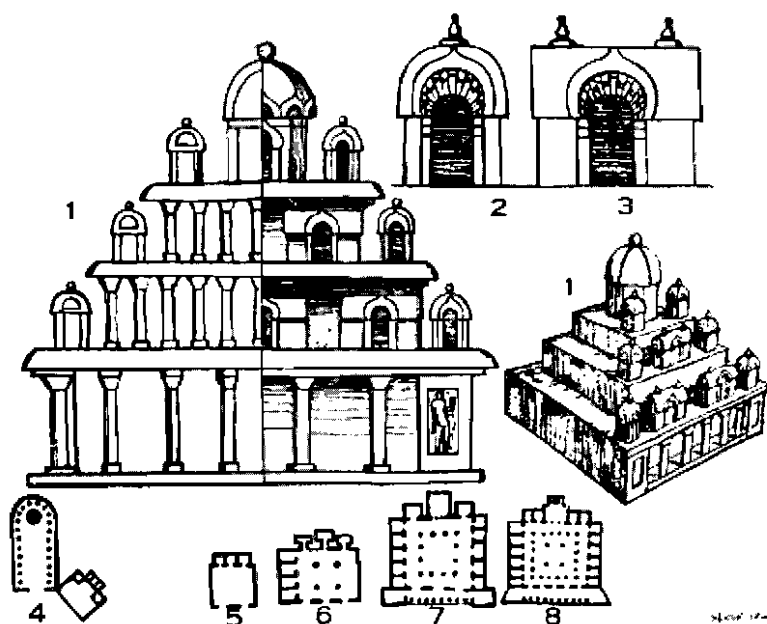
ทิเบต (Tibet)

เราอาจกล่าวอย่างกว้างๆ ได้ว่า ศิลปะของทิเบตนั้นสะท้อนให้เห็นถึงความคิดทางศาสนาอันปะปนสับสนกันอยู่หลายอย่าง ทั้งนี้เพราะชนชาวทิเบตที่นับถือลัทธิภูตผีปีศาจที่เรียกว่า "Bon-po"⁶ ก็มี พุทธศาสนาที่บริสุทธิ์ก็มี พุทธศาสนาผสมกับลัทธินับถือผีก็มี (Tantrik Buddhism) และศาสนาฮินดูก็มี

ศิลปะของทิเบตมีที่มาจากศิลปะของอินเดียและของจีน สถาปัตยกรรมมีลักษณะคล้ายของจีนมาก ส่วนจิตรกรรมและประติมากรรม แม้จะมีลักษณะแต่โดยเฉพาะเป็นพิเศษของตนเอง ก็มีที่มาจากทั้งโดยตรงและทางอ้อมจากแบบของอินเดีย

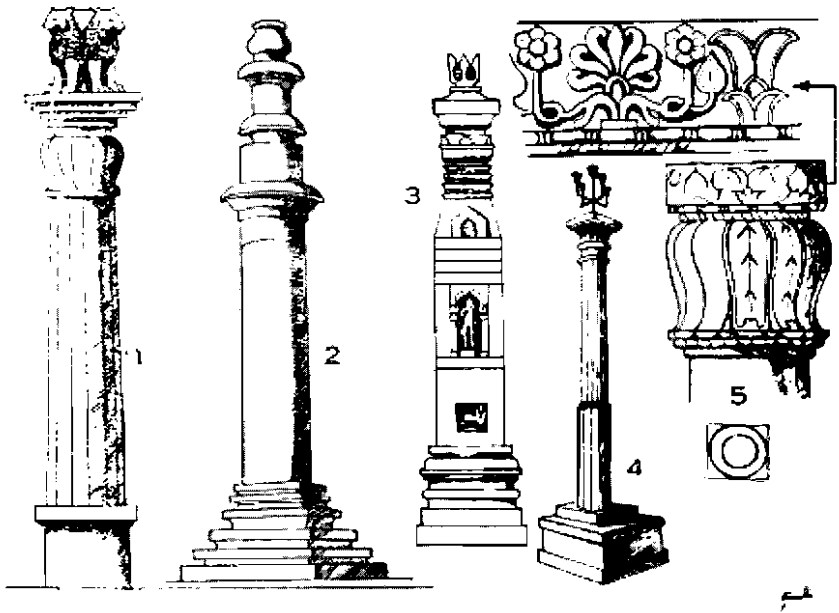
- 1,2. แบบโบสถ์เจาะในภูเขาที่เก่าที่สุด จงสังเกตุเสาซึ่งเฉียงสอดเข้าด้านในอันเป็นลักษณะพิเศษของโบสถ์ที่เก่าที่สุด สร้างในพุทธศตวรรษที่ 2
3. แบบโบสถ์เจาะในภูเขาที่สลายงามที่สุดที่ Karli เป็นของสร้างในพุทธศตวรรษที่ 4 จงสังเกตุการตกแต่งโดยทั่วไปบนผนังด้านหน้าด้วยลายจำหลักรูปรั้วstup และหน้าต่างต่าง จงสังเกตุด้วยว่าหัวเสานั้นเป็นแบบของเปอร์เซีย (Persepolitan capital)
4. โบสถ์ที่ถ้ำอชันตะ เป็นของในพุทธศตวรรษที่ 7
5. แบบโบสถ์สมัยหลังที่ Ellora พุทธศตวรรษที่ 11

1. แบบวิหารซึ่งสร้างด้วยไม้ แสดงให้เห็นถึงกฎโดยรอบของวิหารแต่ละชั้น ลักษณะสำคัญทางสถาปัตยกรรมของวิหารนั้นอยู่ที่ตัววิหาร ซึ่งลดหลั่นเป็นชั้นๆ อันประกอบด้วยกฎ ซึ่งจะพบทั่วไปในแบบศิลปะ Dravidian ของศาสนาฮินดูและในการก่อสร้างทางศาสนาของชนชาติต่างๆ ของอินเดียไกล เช่น ในอินโดเนเซียและในแคว้นสุวรรณภูมิ (ไทย พม่า เขมร ญวน) วิหารที่สร้างด้วยหินแดงแห่งเดียวที่ Mamallapuram ของศาสนาพราหมณ์นั้นเป็นแบบอย่างที่ดีที่สุด แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของวิหารซึ่งสร้างด้วยไม้

2., 3. แสดงให้เห็นถึงแบบกฎตรงมุมและด้านข้าง

4., 5., 6., 7., 8. เป็นแปลนพื้นของวิหารที่สร้างในภูเขา (Rock-cut Viharas) ในลังกานิ (ภาพหมายเลข 4) วิหารสร้างขึ้นใกล้กับโบสถ์เพื่อความสะดวกแก่ภิกษุสงฆ์กระทำพิธีกรรมในโบสถ์

1. รั้วล้อมรอบสถูปที่สถูปจิ และประตูเข้า (Torana = Gateway)
- 2., 3. ส่วนรายละเอียดของลวดลายจำหลักหินของประตู
4. โครงสร้างรั้วหิน แสดงให้เห็นถึงแบบดั้งเดิมซึ่งสร้างด้วยไม้
- 5., 6. รั้วซึ่งตกแต่งด้วยลวดลายจำหลัก จึงสังเกตลวดลายซึ่งใช้กันทั่วไป คือ ลายวงกลม และพวงอุบะที่ข้างบนของรั้ว

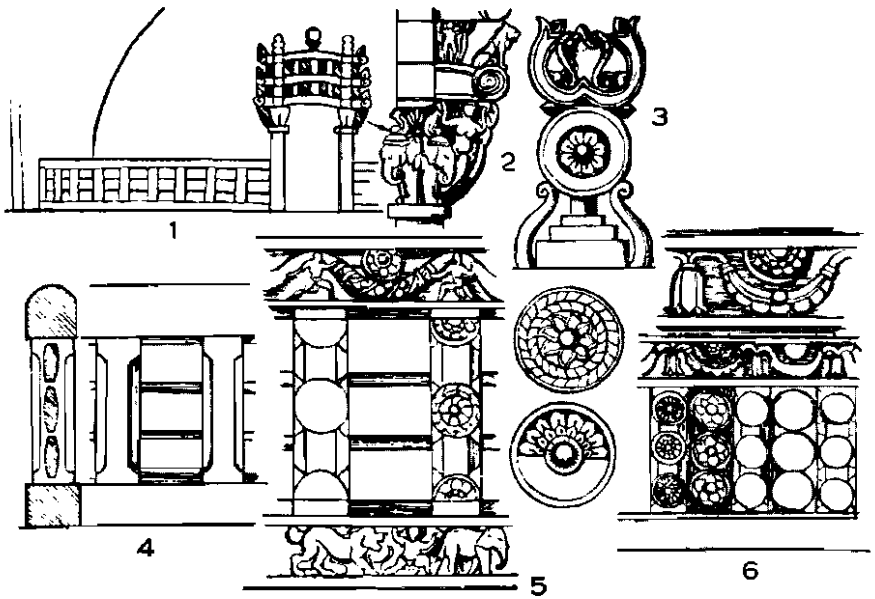
การแสดงออกทางศิลปะที่ขึ้นหน้าขึ้นตามากที่สุดอันหนึ่งในทิเบต ก็คือระบำผี (Demons-dance) ผู้ที่เต้นระบำจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีสรรครุนแรง เป็นอย่างลักษณะตกแต่งของจีน ในพิธีเหล่านี้พวกพระจะเอาเนยสีต่างๆ มาสลักเป็นรูปเทพเจ้า หรือภูตผีปีศาจที่ดูร้าย ขนาดต่างๆ จำนวนมากมาย

โครงสร้างสถาปัตยกรรมที่มหึมมีชื่อเสียงมาก คือวัดบนเขา Potaka ในเมือง Lhasa วัดนี้เป็นที่พำนักของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรที่ยังมีชีวิตของทิเบต หรือที่เรียกกันว่าลามะ (Lama) ซึ่งเป็นพระ ที่มีอำนาจสูงสุดปกครองประเทศ ในวัดนี้เองซึ่งธรรมชาติและศิลปะเป็นชนวนร่วมกันให้เกิดความเป็นปึกแผ่นแน่นหนาของชาติขึ้น วัดนั้นสร้างขึ้นเมื่อระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21-22

งานประติมากรรมของทิเบต มีลักษณะเหมือนกับของเนปาลมากที่สุด งานประติมากรรมชิ้นเล็กๆ (Statuettes) หล่อทองสัมฤทธิ์ จำนวนมากมายนั้นตกแต่งให้มั่งคั่งด้วยลวดลาย แม้ว่าจะมีฝีมือประณีตงดงาม แต่ก็ขาดอารมณ์ความรู้สึก อาจเป็นเพราะว่าความเชื่อถือในลัทธิภูตผีปีศาจจึงมีแต่รูปภูตผีเท่านั้นที่น่าดูมาก

งานจิตรกรรมของทิเบต ปกติอยู่ที่การตกแต่งธงที่ใช้ในทางศาสนา (Votive banners) แม้ว่าจะได้รับอิทธิพลศิลปะของอินเดีย แต่ก็มีลักษณะเป็นการตกแต่งและการบรรยายเหตุการณ์มากเกินไปกว่าที่จะเปรียบเทียบกับงานจิตรกรรมอันยิ่งใหญ่ของอินเดียได้แบบต่างๆ ของงานจิตรกรรมของทิเบตขึ้นอยู่กับเรื่องต่างๆ กันเช่นเรื่องพุทธประวัติบ้าง เรื่องของธยานิพุทธ⁷ (มี 5 องค์) ของพระโพธิสัตว์หรือของนางธารา⁸ บ้าง นอกจากนี้ยังมีภาพพระอรหันต์ ยักษ์ และภูตผีปีศาจของลัทธิ Bong-po อีกด้วย

โดยทั่วไปแล้ว สีเขียวอ่อนและสีแดงเข้ม (Vermilion) นั้น ใช้มากกว่าสีอื่นๆ ในภาพหนึ่งอาจมีรูปคนจำนวนร้อยรวมอยู่กับแม่น้ำภูเขา และต้นไม้

- 1., 2. เสาจันทน์หลักหินของพุทธศาสนา ในพุทธศตวรรษที่ 4 และที่ 8
3. เสาจันทน์หลักหินของลัทธิบูชาพระศิวะ (Sivaite Stambha) ที่ Ellora พุทธศตวรรษที่ 12
4. เสาจันทน์หลักหินของศาสนาฮินดู พุทธศตวรรษที่ 12
5. ส่วนรายละเอียดของหัวเสาอินเดีย แสดงให้เห็นลักษณะของหัวเสาแบบเปอร์เซีย

ลังกา (Ceylon)

ประวัติศาสตร์ศิลปะของชนชาติลังกา เริ่มตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 2 โบราณสถานที่เก่าแก่ที่สุดในเมืองอนูราธปุระ (Anuradhapura) นั้น เป็นของสร้างในพุทธศตวรรษที่ 1

ชาวลังกา (สิงหล) นั้นรบพุ่งติดพันกับพวกทมิฬ ซึ่งอยู่ในตอนใต้ของอินเดียอยู่เสมอ จึงเป็นเหตุให้ต้องย้ายเมืองหลวงมาตั้งอยู่ที่ Polonnaruwa ในพุทธศตวรรษที่ 13

พุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ประเทศลังกาดังแต่สมัยพระเจ้าอโศก

กษัตริย์ซึ่งทรงเลื่อมใสในพุทธศาสนาเป็นอย่างมากคือพระเจ้าทุตคามินี (พ.ศ. 442-466) ทรงสร้างพระสถูปอันมีชื่อเสียงชื่อ Ruanweli Dagaba มีเส้นผ่าศูนย์กลางยาว 85 เมตร ส่วนสถูป Jetawana Dagaba ซึ่งสร้างในพุทธศตวรรษที่ 2 นั้น มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 108 เมตร

พระเจ้าปรักรกรมพาหุที่ 1 (พ.ศ. 1707-40) มหาราชอีกพระองค์หนึ่งซึ่งทรงสร้างปูชนียสถานขึ้นเป็นจำนวนมาก

ศิลปะชั้นสูง (Classic art) ในลังกานั้นอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13

ศิลปะตอนต้นของสมัยกลาง (Early Mediaeval) ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 14-19

ศิลปะตอนปลายของสมัยกลาง (Later Mediaeval) ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20-23

สถูปที่โบราณที่สุดในลังกา นอกจาก Ruanweli และ Jetawana แล้วมีดังต่อไปนี้

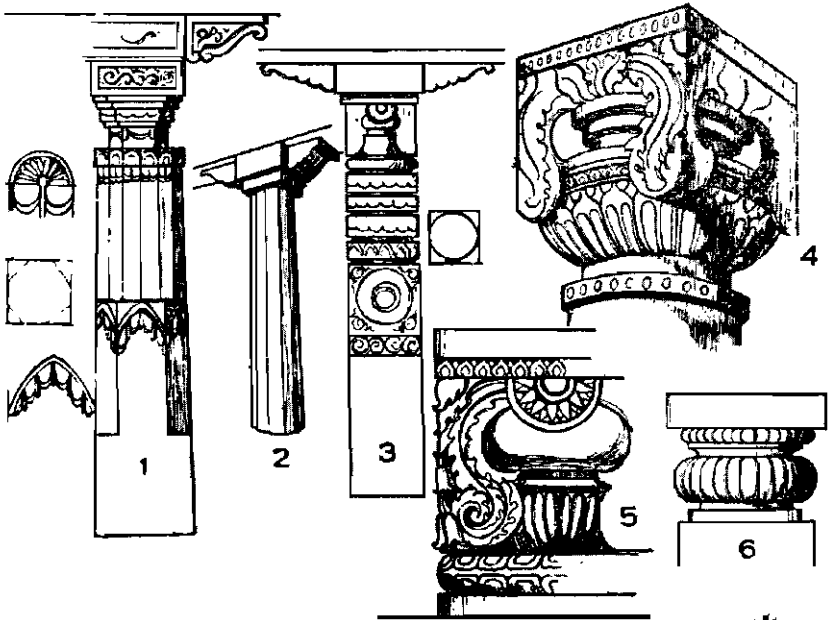
Mahanaga พุทธศตวรรษที่ 8

Yatthala พุทธศตวรรษที่ 8

Thuparama พุทธศตวรรษที่ 8

Maha Seya พุทธศตวรรษที่ 8

บรรดาวิหารและวัดได้สร้างกันเป็นจำนวนมากในทุกสมัย โดยทั่วไปแล้ว แบบอย่างสถาปัตยกรรมของลังกานั้นได้แก่ Dravidian

1., 2., 3. แบบต่างๆ ของเสาในโบสถ์และวิหารในภูเขา จงสังเกตการใช้คันทวย (Brackets) ว่าใช้กันทั่วไป

4., 5. แบบหัวเสาซึ่งมีลักษณะคล้ายหัวเสาแบบ Ionic (ของกรีก)

6. แบบหัวเสาของอินเดีย ซึ่งมีลักษณะคล้ายหัวเสาแบบ Doric (ของกรีก)

(ซึ่งเข้ามาในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16-17)

สิ่งก่อสร้างทางฝ่ายศาสนาที่มีชื่อเสียงรู้จักกันมากที่สุดคือ
 Potgul Vihara (มีโครงสร้างเป็นวงกลม) พุทธศตวรรษที่ 17
 Jetavana Monastery พุทธศตวรรษที่ 17
 The Northern Temple พุทธศตวรรษที่ 17
 Thuparama Vihara พุทธศตวรรษที่ 17
 Sat Mahal Pasada (สร้างขึ้นเป็นชั้นๆ เจ็ดชั้น) พุทธศตวรรษที่

18

Wata-da-ge (มีโครงสร้างเป็นวงกลม) พุทธศตวรรษที่ 18

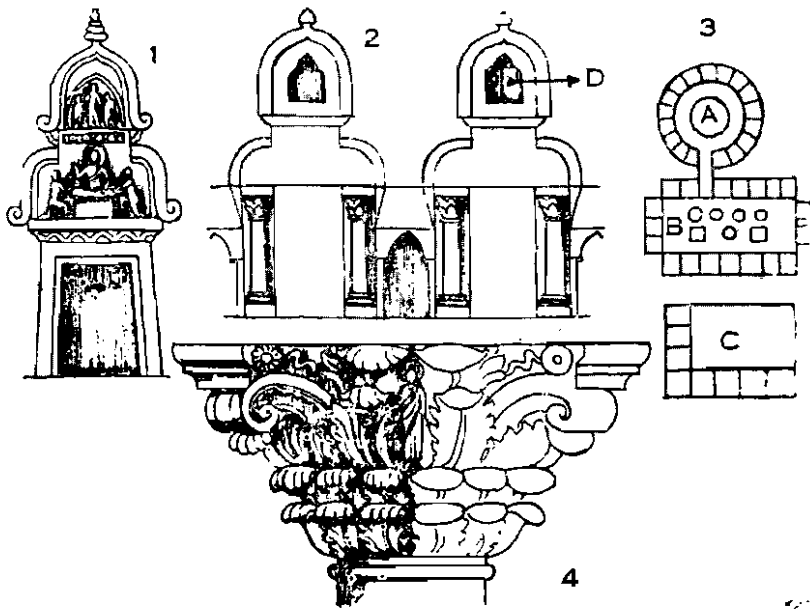
ในระหว่างสมัยของราชวงศ์โจฬะ ในพุทธศตวรรษที่ 16 ได้มีการสร้างวิหารของศาสนาฮินดูขึ้นในลังกา ที่มีชื่อเสียงมาก ได้แก่ Siva Devale Temple (หรือ Delada Maligawa) อยู่ที่เมือง Polonnaruwa และ Godige Temple ที่เมือง Nalanda วิหารขนาดเล็กที่ Ridi Vihara, Kataragama, Kandy และ Ratnapura

ประติมากรรม : งานประติมากรรมของลังกานั้น มีคุณค่าในทางเป็นอนุสรณ์และมีชีวิตจิตใจยิ่ง พระพุทธรูปที่สวยงามอันโบราณที่สุดคือ พระพุทธรูปนั่งสมาธิใกล้เมือง Anuradhpura เป็นของสร้างในพุทธศตวรรษที่ 8

พระพุทธรูปลังกา มีทั้งสลักหินและหล่อทองสัมฤทธิ์จากขนาดมหึมา จนถึงขนาดเล็กๆ การหล่อทองสัมฤทธิ์นั้นนิยมกันมากในสมัยกลาง (Mediaeval period)

ในพุทธศตวรรษที่ 17 มีการสร้างงานประติมากรรมขนาดใหญ่ด้วยหินหรืออิฐ รูปอนุสาวรีย์ของพระเจ้าปรักรมพาหุที่หนึ่งสร้างด้วยหิน สูง 4 เมตร นับว่าเป็นของสวยงามที่สุดชิ้นหนึ่งของงานประติมากรรมของลังกา พระพุทธรูปจำหลักหินที่ Sese ruwa และที่ Avkana สูง 5.20 เมตร และ 15 เมตร ตามลำดับ

งานประติมากรรมหมู่ที่สำคัญอยู่ที่ Gal Vibara มีพระพุทธรูป

คำบรรยายประกอบแบบศิลปะของ คันทาระ, กัษมีระ, เนปาล, อิตาลี และลังกา

คันทาระ

- 1., 2. กุฏิหรือหุ้มนาคาน้ำต่าง (Cell) ตามแบบฉบับของศิลปะคันทาระ จงสังเกตอิทธิพลของศิลปะตะวันตกที่เสาและหน้าต่างซึ่งประกอบด้วยส่วนโค้ง 3 โค้ง (Trefoil arch)
3. แปลนของวิหารและสถาป A, B และสถานที่สำหรับประดิษฐานรูปเคารพ (พระโพธิสัตว์) ส่วน C นั้น เป็นบริเวณที่พระอยู่ (Monastery)
4. หัวเสาซึ่งมีความสัมพันธ์กับศิลปะแบบคลาสสิกกรีกผสมโรมันเป็นอย่างมาก

นั่ง สูง 5 เมตร พระพุทธรูปไสยา ยาว 15 เมตร และรูปพระอานนท
ยืน สูง 7 เมตร

จิตรกรรม : ตั้งแต่สมัยโบราณกาล งานจิตรกรรมของลังกา
นั้นใช้ตกแต่งสถูปและวิหาร งานจิตรกรรมที่นับว่ายังมีสภาพดีที่สุด
เป็นของสร้างในพุทธศตวรรษที่ 10 อยู่ที่ลิซิริยะ (Lion Rock) เป็น
เรื่องเกี่ยวกับสวรรค์ มีนางฟ้าโปรยปรายดอกไม้ มีแบบอย่างศิลปะ
เป็นของภาพเขียนที่ถ้ำอาชันตะ (Ajanta) งานจิตรกรรมของพุทธ
ศตวรรษที่ 17 ก็เช่นเดียวกัน ยังคงมีแบบอย่างสืบเนื่องมาจากภาพ
เขียนปูนเปียกของอาชันตะ

งานจิตรกรรมอื่นๆ ที่สำคัญ มีอยู่ที่ Pulligoda Galkanda
ใกล้กับ Polonnaruwa เป็นรูปผู้ชายนั่ง 5 คน และที่บนหน้าผา
Hindagala ใกล้ Kandy เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าบนสวรรค์

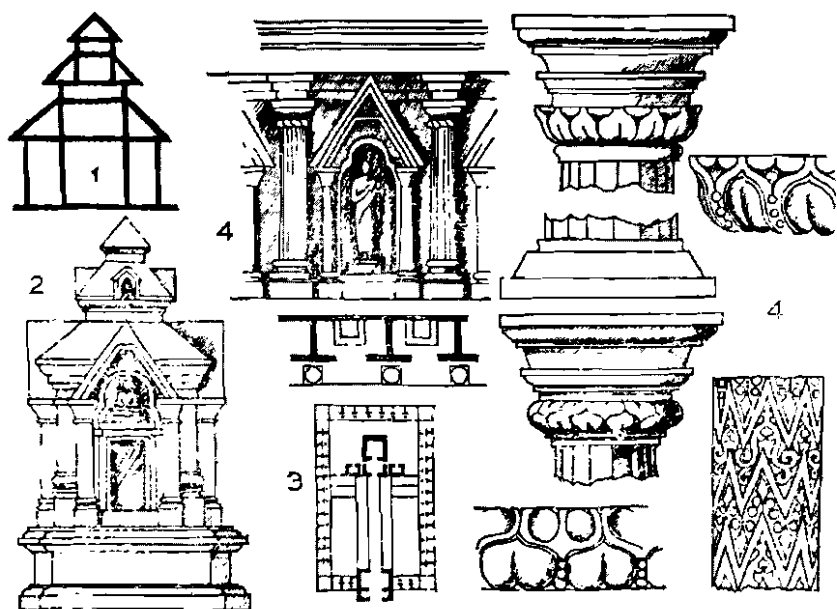
ศิลปะของฮินดู (HINDU ART)

สถาปัตยกรรมของฮินดู : แม้ว่าสถาปัตยกรรมของฮินดูนั้น
ควรจะพิจารณาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 ซึ่งมีการก่อสร้างในถ้ำ แต่
งานสถาปัตยกรรมของฮินดูที่ถ่ายทอดความหมายของปรัชญาฮินดู
จริงๆ นั้นเริ่มตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11 และประสบความสำเร็จรุ่งเรือง
ถึงที่สุดในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13-16 สถาปัตยกรรมของฮินดู
แบ่งออกได้เป็นสามแบบ คือ

1. Dravidian Style อันปรากฏอยู่ในอินเดียตอนใต้และลังกา
2. Chalukyan Style อยู่ในอินเดียตอนกลาง และ
3. Northern Style อยู่ในตอนเหนือของอินเดีย

สถาปัตยกรรมแบบ Dravidian ที่ดีที่สุดอยู่ที่ Mamallapuram,
Kailasanatha ณ เมือง Elora, Madegitti ที่เมือง Badami, Virupaksa
ณ เมือง Pattakadal, Kailasanatha ณ เมือง Kancipuram, Rajrajes-
vara ณ เมือง Tanjore, Subrahmanya ณ เมือง Tanjore ฯลฯ

สถาปัตยกรรมแบบ Chalukyan ที่ดีที่สุดอยู่ที่เมือง Bombay,

กัษมีระ

- 1 โครงสร้างสำคัญของอาคารที่สร้างด้วยไม้
- 2 วิหารซึ่งก่อด้วยอิฐมีโครงสร้างเช่นเดียวกับวิหารสร้างด้วยไม้
- 3 แปลนของวิหารล้อมรอบด้วยซุ้มซึ่งประดิษฐานรูปเคารพ
- 4 ส่วนละเอียดของซุ้ม (Niche) และหัวเสาซึ่งมีที่มาจากศิลปะของกรีกผสมโรมัน

Hanakonda, Haiderabad District, Ittagi, Dharwar, Helibid, Mysore District และ Belur

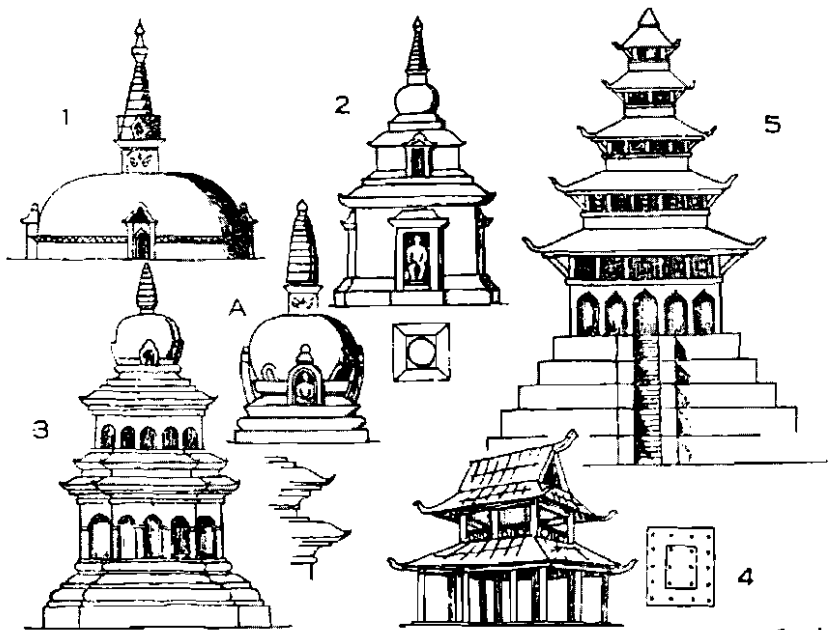
ส่วนแบบ Northern Style สถาปัตยกรรมที่ดีที่สุดนั้นอยู่ที่เมือง Orissa และแคว้น Orissa district โดยเฉพาะวิหาร Parasuranesvara และ Lingaraja ที่ Bhuvanesvara และวิหารที่ Khajuraho มีวิหารอันมีชื่อเสียง คือ Kandarya Mahadeva Temple⁹ นอกจากนี้ยังมีวิหารแบบ Northern หรืออินเดียเหนือที่มีชื่อเสียงที่ Puri, Benares, Gwalliar, Simar และ Kantanagar อีก

เพื่อที่จะให้รู้สึกนิยมชมชอบสถาปัตยกรรมของศาสนาฮินดูนั้น เราต้องเข้าใจเสียก่อนว่าสถาปนิกและประติมากรผู้สร้างงานนั้นต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางด้านปรัชญาซึ่งวางบังคับไว้อย่างเข้มงวด ตั้งแต่การวางผังพื้น รูปตั้งทรวดทรงส่วนใหญ่ ตลอดจนถึงส่วนละเอียด โดยความเป็นจริงแล้วทุกส่วนของวิหารในศาสนาฮินดูนั้นมีความหมายในทางศาสนาทั้งสิ้น ตามปกติผนังเนื้อที่สีเหลี่ยมจัตุรัส หมายถึงทิศทั้งสี่ ยอดของวิหารส่วนที่เรียกว่า Kalasa ซึ่งเป็นรูปกระถางและที่เรียกว่า Amalaka Kalasa หมายถึงหยดน้ำแห่งชีวิต วิญญาณอันคงอยู่ตลอดไป และ Amalaka คือสวรรค์ ส่วนที่สำคัญของวิหารนั้นอาจเป็นสัญลักษณ์ของพระพรหม พระอิศวร และพระนารายณ์ได้ด้วย ซึ่งเรียกว่าไตรมูรติ (Trimurti)

บรรดาคุหา (Cells) ซึ่งใช้ตกแต่งปราสาทนั้นมีผลในทางใช้สอยด้วย เพราะเป็นที่พำนักของเทพเจ้าซึ่งปรากฏอยู่ในปางต่างๆ ตามหน้าที่

ผู้ที่นับถือศาสนาฮินดูนั้น ครั้งแรกจะกระทำสมาธิอยู่ภายใต้ตัว Gopuram ซึ่งเป็นประตูเข้าอันสูงใหญ่ ขึ้นต่อมาก็จะเดินจงกรมอยู่ในเฉลียงโดยรอบตัววิหาร จากการกระทำเช่นนี้เอง เท่ากับเป็นการเตรียมจิตใจก่อนที่จะนำตนเข้าไปสู่แท่นบูชาเทวรูปหรือสัญลักษณ์ของเทพเจ้า

สกุลช่างฝ่ายประติมากรรมของฮินดู (Hindu Schools of Sculpture)

เนปาล

1. สตูปโบราณ

2., 3. วิหารทรงลูกบาศก์ ซึ่งมีหลังคาเป็นสตูปลักษณะพิเศษ รูป A จะเห็นว่าฐานของสตูปลึกกว่าส่วนบน ลักษณะของสตูปนี้เห็นได้จากสตูปของธิเบต

4., 5. สิ่งก่อสร้างด้วยไม้มีลักษณะพิเศษคล้ายกับของญี่ปุ่น จีน และของทุกประเทศ ซึ่งใช้ไม้เป็นวัสดุธาตุส่วนใหญ่ในการก่อสร้าง

Mamallapuram	พุทธศตวรรษที่ 12
Ellora	พุทธศตวรรษที่ 13
Elephanta	พุทธศตวรรษที่ 13
Orissa & Orissa district	พุทธศตวรรษที่ 14-17

สกุลช่างฝ่ายจิตรกรรมของฮินดู (Hindu Painting)

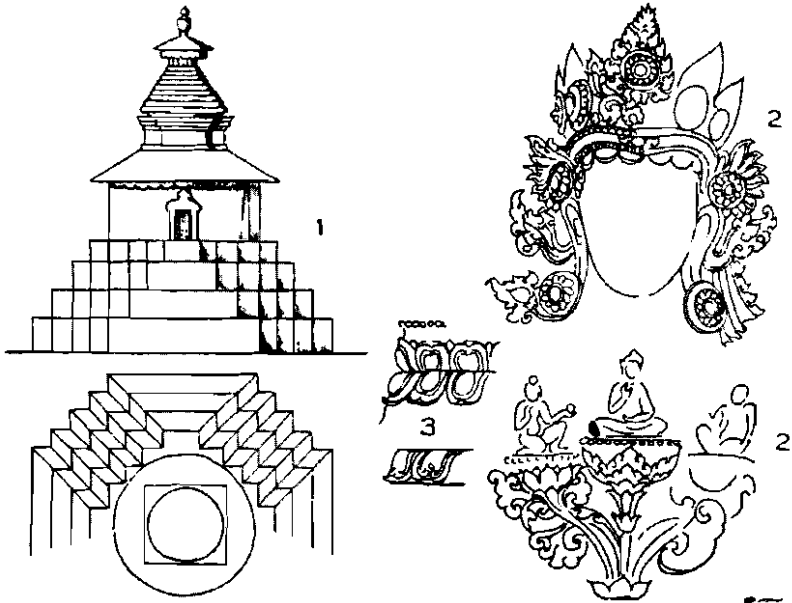
งานจิตรกรรมของฮินดูนั้นเหลืออยู่น้อยมาก ที่ดีที่สุดนั้นอยู่ในถ้ำที่ Bagh caves พุทธศตวรรษที่ 10-13

หลังจากที่ประเทศอินเดียถูกรุกรานจากพวกมุสลิมแล้ว งานจิตรกรรมฝาผนังของอินเดียก็สะดุดหยุดลง และกระทำกันแต่ภาพเขียนขนาดเล็กๆ (Miniature) เท่านั้น งานจิตรกรรมขนาดเล็กของอินเดียกลางฝีมือสูงมาก ทั้งในการเขียนและในน้ำหนักร่องแฉก ส่วนงานจิตรกรรมของแคว้น Rajputana และ Panjab (พุทธศตวรรษที่ 21-24) นั้นมีลักษณะเป็นศิลปะพื้นบ้าน (Folk art character)

ศิลปะของศาสนาฮินะ¹⁰

ศาสนาฮินะก็เช่นเดียวกับพุทธศาสนา กล่าวคือสร้างวิหารในถ้ำและบนพื้นดิน สร้างสถูปและเสาจำหลักอันเป็นอนุสรณ์ขึ้นอยู่ด้วยความรู้สึกในทางศาสนา (อันใกล้ชิดกับธรรมชาติ) ศิลปะของศาสนาฮินะจึงแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกอันประณีตอ่อนหวานเป็นอย่างมากศิลปะของศาสนาฮินะเริ่มต้นจากพุทธศตวรรษที่ 3 และก็ยังคงดำเนินอยู่เพราะศาสนานี้ยังคงนับถือกันอยู่ในอินเดีย

สถาปัตยกรรม : วิหารที่สร้างขึ้นในศาสนาฮินะมีลักษณะเป็นพิเศษอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก สร้างขึ้นเป็นหมู่ๆ อยู่บนยอดเขา ตัดกับขอบฟ้า ดูสวยงามยิ่งนัก ประการที่ 2 นั่นคือ การสร้างโดม (Dome) อยู่บนเสารองรับ 12 ต้น อนึ่ง การสร้างโดมนั้นนอกจากของในศาสนาฮินะแล้ว ก็ไม่มีของในศาสนาใดอีก นอก

อียิปต์

1. แบบสถาปัตยกรรมอียิปต์
2. ลวดลายตามแบบอียิปต์
3. การตกแต่งอันเป็นลักษณะพิเศษใช้กันทั่วไปตามฐานของรูปเคารพของอียิปต์และเนปาล

จากของศาสนาหมัด

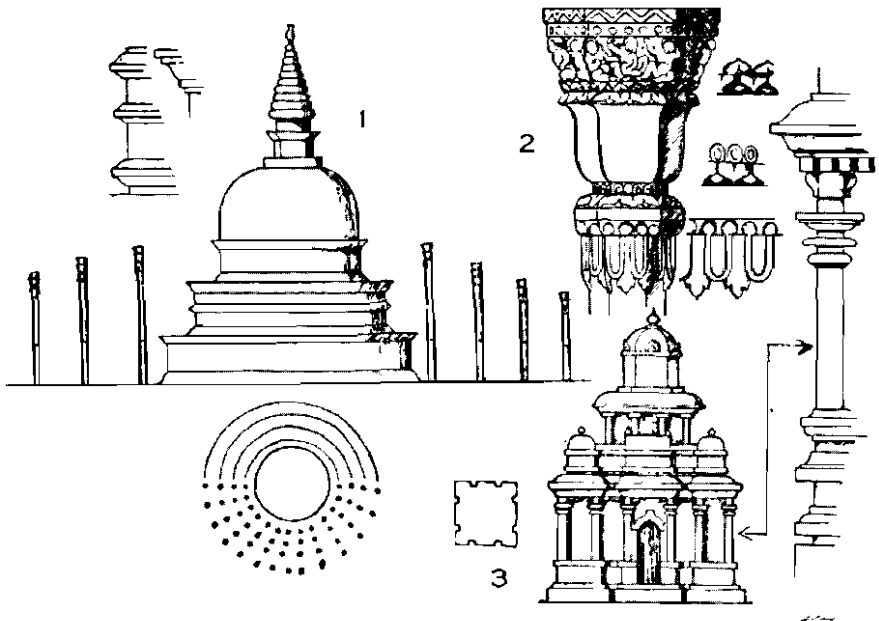
ที่ซึ่งวิหารสำคัญของศาสนาฮินะตั้งอยู่นั้น มีดังต่อไปนี้ Palitana, Girnar Hill, Ahmadabad, Rampur, Delhi, Orissa และที่สำคัญที่สุดนั้นอยู่ที่ Mount Abu.

ประติมากรรม : งานประติมากรรมของศาสนาฮินะ มีลักษณะเช่นเดียวกันกับของศาสนาพุทธ บางครั้งก็ดูเหมือนกันมากจนเกือบแยกกันไม่ออก งานประติมากรรมตกแต่งของศาสนาฮินะอันมีชื่อเสียงยิ่งนั้น อยู่ที่โดมของวิหารหินอ่อน 2 วิหารที่ Mount Abu. อายุราวพุทธศตวรรษที่ 18

ศิลปะของฮินดู-ซาราเซนิก (Hindu-Saracenic Art)

พวกหมัดสายเปอร์เซียได้เริ่มต้นรุกรานประเทศอินเดียในปี พ.ศ. 1736 พวกหมัดได้ทำลายวิหารของศาสนาฮินดูนำเอาเสาและมณฑปมาใช้สร้างโบสถ์ของตน พวกหมัดหรือมุสลิมเป็นนักก่อสร้างที่ยิ่งใหญ่จึงได้สร้างปูชนียสถานอันวิจิตรงดงามเป็นจำนวนมากขึ้นในอินเดียด้วย บรรดาลึงก่อสร้างทางศาสนาซึ่งได้รับอิทธิพลจากซาราเซนิกนั้นสร้างด้วยอิฐหรือหินในระยะแรก ต่อมาอาคารบ้านเรือนและสถานที่ราชการจึงสร้างด้วยถาวรวัตถุ เช่นอิฐและหินด้วย จึงทำให้สถาปัตยกรรมของฮินดู-ซาราเซนิกโดยทั่วไปมีความเป็นปีกแผ่นและสง่าผ่าเผย แต่ถ้าเราวินิจฉัยความรู้สึกการแสดงออกของสถาปัตยกรรมในแง่ของทางปรัชญาและทางเชื้อชาติ (Racial and philosophical expressions) แล้ว ก็ต้องอ้างไปถึงวิหารของอินเดียสมัยก่อนที่จะได้รับอิทธิพลจากศิลปะของซาราเซนิก

โดยปกตินั้น ศิลปะของศาสนาหมัดเป็นลักษณะผสม ซึ่งในอินเดียก็เช่นเดียวกัน ในกรณีเช่นนี้เมื่อพวกเปอร์เซียชนะพวกอินเดียแล้ว จึงสร้างแบบศิลปะขึ้นเป็นพิเศษโดยเฉพาะเรียกว่าแบบศิลปะฮินดู-ซาราเซนิก อันสถาปัตยกรรมของซาราเซนิกนั้น

ลังกา

1. แบบสถาปัตยกรรมของลังกา (ชาวลังกาเรียกสถาปัตยกรรมนี้ว่า Dagaba) ซึ่งล้อมรอบด้วยเสาเป็นวงกลม 4 แถว เป็นพิเศษโดยเฉพาะ เสาเหล่านี้ใช้สำหรับแขวนดอกไม้, ธง และโคมไฟในงานพิธีต่างๆ ทางศาสนา
2. ส่วนละเอียดของหัวเสา
3. วิหารของลังกา แสดงให้เห็นถึงแบบอันเป็นลักษณะพิเศษของศิลปะ Dravidian

ไม่ว่าที่ใด แม้ในอินเดียได้แสดงให้เห็นถึงความประสานกลมกลืนของความเป็นเอกภาพกันเป็นอย่างดี ทั้งในรูปทรงด้านตั้งและฝั่ง (Plan & Elevation) อันเป็นคุณสมบัติโดยเฉพาะของพวกมหัศจรรย์ซึ่งมีนิสัยในทางคำนวณ (Mathematic)

งานจิตรกรรม : เพราะศาสนาหมัดห้ามมิให้สร้างรูปคนในงานศิลปะ ดังนั้นงานจิตรกรรมฝาผนังของอินเดียจึงสลดหยุดลง งานจิตรกรรมชิ้นเล็กๆ (Miniature) เท่านั้นจึงจะอนุญาตให้เขียนรูปคนได้ และงานประเภนี้ของฮินดู-ซาราเชนิค ได้บรรลุผลถึงขั้นสูงสุด

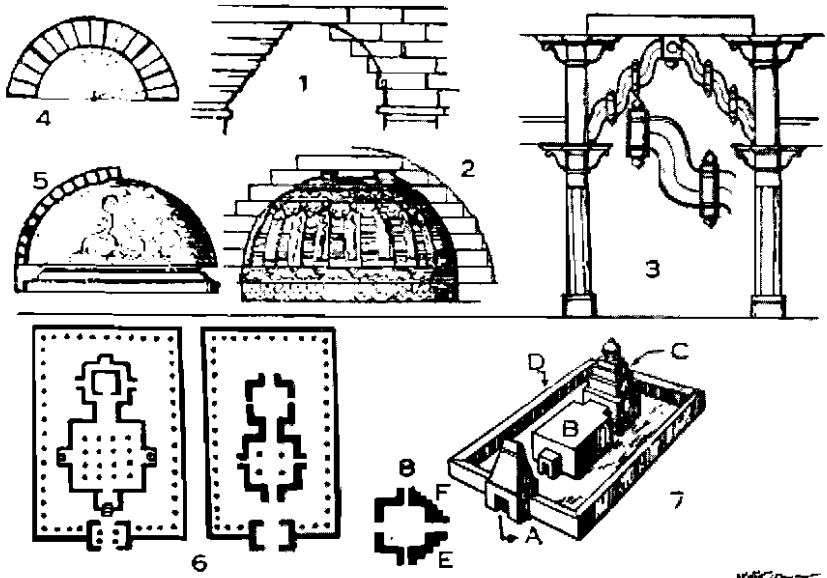
งานประติมากรรม : งานประติมากรรมของฮินดู-ซาราเชนิค จำกัดอยู่เพียงงานประเภทลวดลายเท่านั้น

ศิลปะประเภทส่วนรอง หรือจุลศิลปะ (Minor Arts) : มีลักษณะผสมกันระหว่างอินเดียกับซาราเชนิค ผลิตผลงานประเภทจุลศิลปะของฮินดู-ซาราเชนิคนั้นมีความวิจิตรงดงามมาก มีลวดลายผ้า (Textile) เครื่องเงิน เครื่องทอง แกะงาช้าง เครื่องเคลือบประเภทอีนาเมล (Enamel) และอื่นๆ ฯลฯ

สมัยโมกุล (Mogul Period) (พ.ศ. 2069-2304)

ในสมัยนี้ศิลปะมิได้เปลี่ยนแปลงลักษณะที่สำคัญไปจากสมัยก่อน (Pathan period)

ในระหว่างจักรพรรดิของราชวงศ์โมกุลด้วยกันแล้ว พระเจ้าอักบาร์มหาราช (Akbar the Great พ.ศ. 2099-2148) นับว่ามีความสำคัญที่สุด พระองค์ทรงใช้นโยบายการอุปถัมภ์ศาสนาต่างๆ กันโดยทั่วถึงกัน ทรงอุปถัมภ์ทำนุบำรุงศิลปะและวิทยาการทั้งหลายให้มีความเจริญก้าวหน้า เช่นเดียวกับที่ Lorenzo dei Medicis แห่งกรุงฟลอเรนซ์ หรือ Pericles เจ้าผู้ครองนครเอเธนส์ปฏิบัติ

คำอธิบายประกอบแบบศิลปะของฮินดู

1., 2., 3. ภาพแสดงส่วนสำคัญของโครงสร้างของสถาปัตยกรรมฮินดู ให้เห็นถึงความแตกต่างกับของโรมันในการใช้ระบบการก่อสร้าง Arch และ Dome ด้วยระบบ "Radiating" ตามตัวอย่างรูปที่ 4., 5. จะเห็นได้ว่าฮินดูใช้หินก่อเป็นชั้นๆ ยื่นออกมาเป็นเส้นระดับ ถ้าหากว่าคานของหลังมีความกว้างเกินไป ก็จะใช้คันทวย (Brackets) ช่วยรับน้ำหนัก คันทวยนี้เป็นลักษณะพิเศษอันหนึ่งที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในสถาปัตยกรรมของฮินดู Dome ของสถาปัตยกรรมของศาสนาฮินดู (Jain) ก็ก่อด้วยหินเป็นชั้นๆ ตามเส้นระดับด้วยเหมือนกัน ตามรูป 2.

6. แปลนวิหารของฮินดู

7. ส่วนสำคัญต่างๆ ของวิหารฮินดู (A) Gopuram หรือประตูเข้า (B) Mandapan หรือมณฑป (Mondop) (C) Sikhara หรือวิมาน ซึ่งมีคูหา (Cell) อยู่ข้างบน (D) วิหารคด (Enclosing gallery) เป็นที่ประดิษฐานเทวรูป

8. แม้ว่าข้างนอกคูหา (Cell) จะมีส่วนประกอบอื่นๆ เพิ่มขึ้น แต่แปลนภายในของคูหาก็ยังคงเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสอยู่เสมอ ดูรูป (8) E และ F

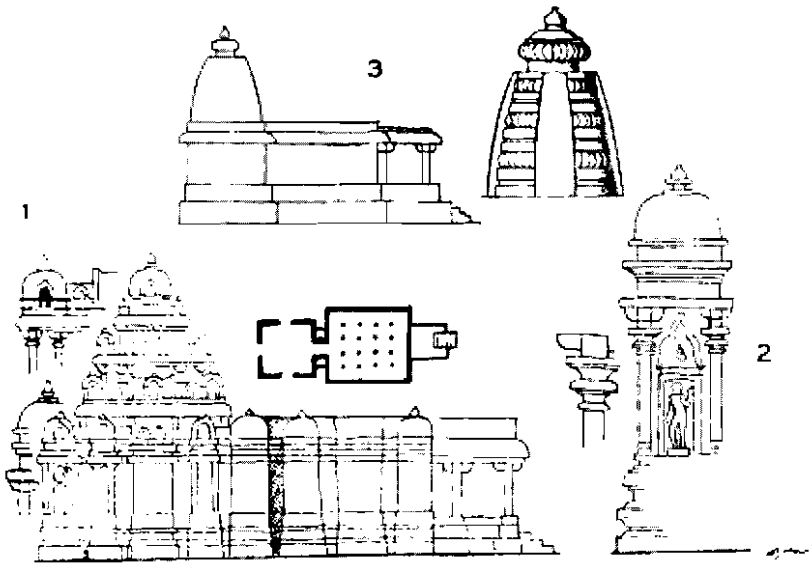
สถาปัตยกรรม : งานสถาปัตยกรรมอันเป็นอนุสรณ์ ที่สำคัญที่สุดนั้นมีอยู่ใน Agra, Fathpuri Sikri, Lahore และ Delhi นอกจากนี้ที่สวยงามก็ได้แก่ของ Mandu, Jaumpur, Lucknow และ Gaur.

สถาปัตยกรรมของฮินดู-ซาราเซนิกนั้นมีลักษณะพิเศษแต่โดยเฉพาะของตน ซึ่งแตกต่างไปจากสถาปัตยกรรมของอียิปต์-ซาราเซนิก ของสเปน-ซาราเซนิก และแม้แต่ของเปอร์เซีย ซึ่งเป็นผู้นำเอาสถาปัตยกรรมของมหัศจรรย์เข้ามาให้อินเดียเองก็ตาม ย่อมเป็นสิ่งแน่ว่าความแตกต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลของศิลปะฮินดู แต่เราก็ไม่อาจนำเอาวิหารของฮินดูไปเปรียบเทียบกับโบสถ์ (Mosque) หรือสุสาน (Mausoleum) ของฝ่ายมหัศจรรย์ได้ เพราะสถาปัตยกรรมของฮินดูนั้น แสดงให้เห็นถึงวิญญาณและจิตปรัชญาของชาวอินเดีย ส่วนสถาปัตยกรรมของมหัศจรรย์นั้น แสดงให้เห็นถึงจิตใจของผู้ที่นับถือพระอัลเลาะห์และความคิดทางวิทยาศาสตร์ของผู้สร้าง

สถาปัตยกรรมที่สำคัญๆ ของสมัยโมกุล มีดังต่อไปนี้

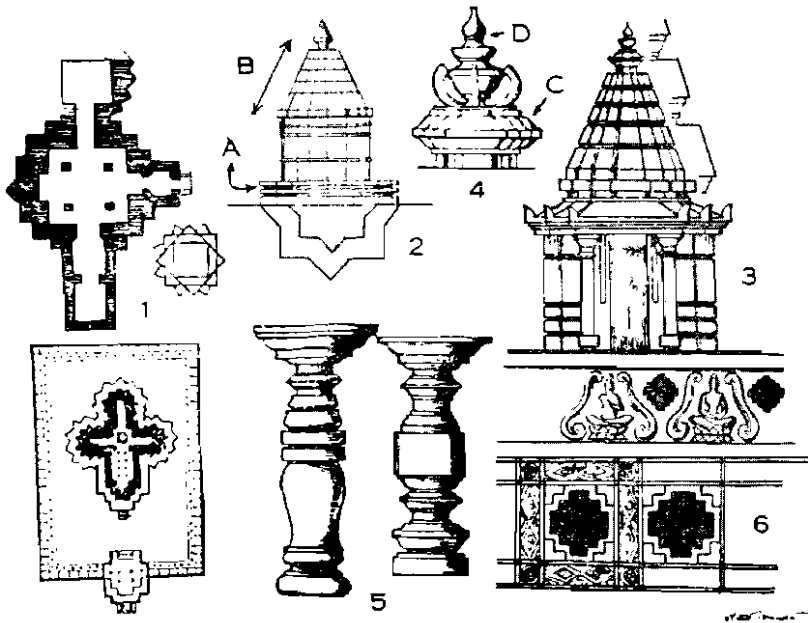
1. พระราชวังของ Man Singh ที่ Gwalior พ.ศ. 2043
2. สุสานของ Shah Mahmud Adil ใน Bijapur โดมมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 38 เมตร และมีหอคอย 4 มุม ซึ่งทำให้ระลึกถึงหอคอยของ Chitor (Kirtistamba, พ.ศ. 1991-2143)
3. พระราชวัง, โบสถ์, ตลาด ฯลฯ ภายในพระราชฐานใหม่ประมาณ พ.ศ. 2143 ของพระเจ้า Akbar ที่ Fathpuri Sikri พ.ศ. 2112-2126
4. Taj-Mahal ที่ Agra สร้างโดย Jehan เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระมเหสี Mumtaz Mahal พ.ศ. 2173-2183
5. Mosque of Pearl (Moti Masjid) ของ Shah Giahn พ.ศ. 2191-2198
6. Mosque of Friday ใน Delhi พุทธศตวรรษที่ 22
7. Bir Singh Dev's Palace ที่ Datia พุทธศตวรรษที่ 22

สถาปัตยกรรมของฮินดูแบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ Dravidian Style, Chalukyan Style, Northern Style

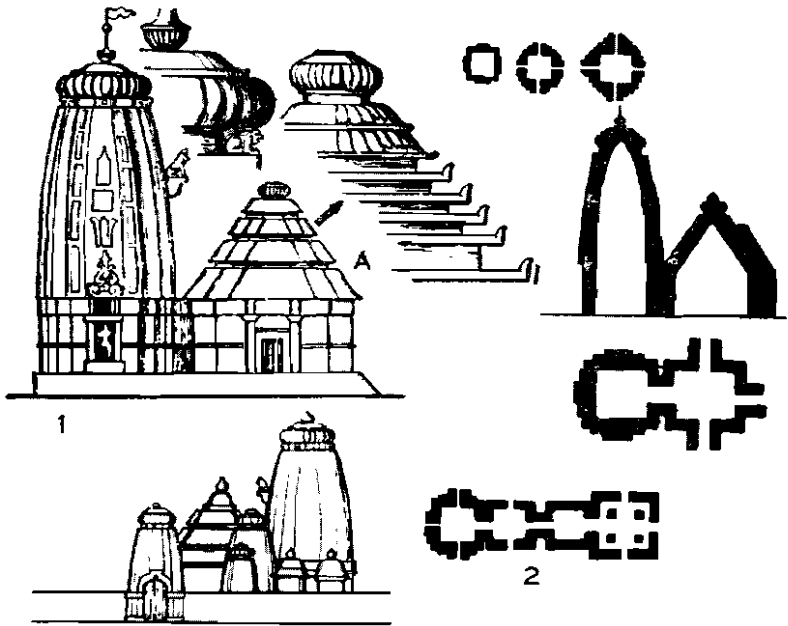
คำอธิบายประกอบภาพสถาปัตยกรรมของ Dravidian style

1. วิหารของ Dravidian ซึ่งยังคงมีลักษณะพิเศษโดยเฉพาะของวิหารทางฝ่ายพุทธเหลืออยู่
2. เสาสูงโปร่ง เป็นลักษณะโดยเฉพาะของสถาปัตยกรรมแบบนี้ และปรากฏอยู่ทั่วไปในสถาปัตยกรรมของลังกาและชวา
3. มีอยู่หลายครั้งที่แบบสถาปัตยกรรมของสมัย Dravidian นั้นผสมกัน ดังจะเห็นได้จากภาพแสดง 3 ว่าส่วนล่างของวิหารเป็น Dravidian ส่วน Sikhara นั้นเป็นแบบ Northern Style

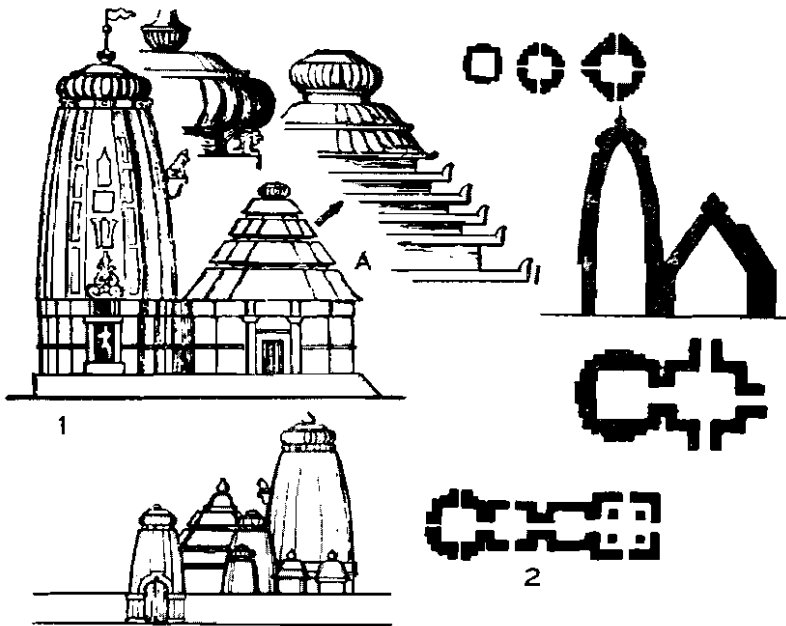
คำอธิบายประกอบสถาปัตยกรรมของ Chalukyan Style

1. แปลนวิหารของ Chalukyan ซึ่งอาจมีคูหา (Cell) 1 หรือ 3 ก็ได้ และมีแปลนเป็นรูปดาว
2. วิหารของ Chalukyan นั้นมีฐานตั้งรูป (A) และตัว Sikhara นั้นแบ่งเป็นส่วนๆ เป็นเส้นระดับ มีเส้นนอกทรงดังรูป (B)
3. วิหาร Chalukyan จำลองด้วยหิน มีขนาดเล็ก
4. Sikhara ของ Chalukyan มียอดประกอบด้วย Amalaka และ Kalasa รูป (C, D) เหมือนกันกับของ Northern Style
5. เสากลมและสัณฐานนั้นเป็นแบบโดยเฉพาะของ Chalukyan style
6. ช่องแสงทำด้วยแผ่นหินอ่อนหลุดลวดลาย เพื่อแสงสว่างเข้ามาภายในวิหาร นั้นเป็นลักษณะพิเศษโดยเฉพาะของศิลปะแบบ Chalukyan

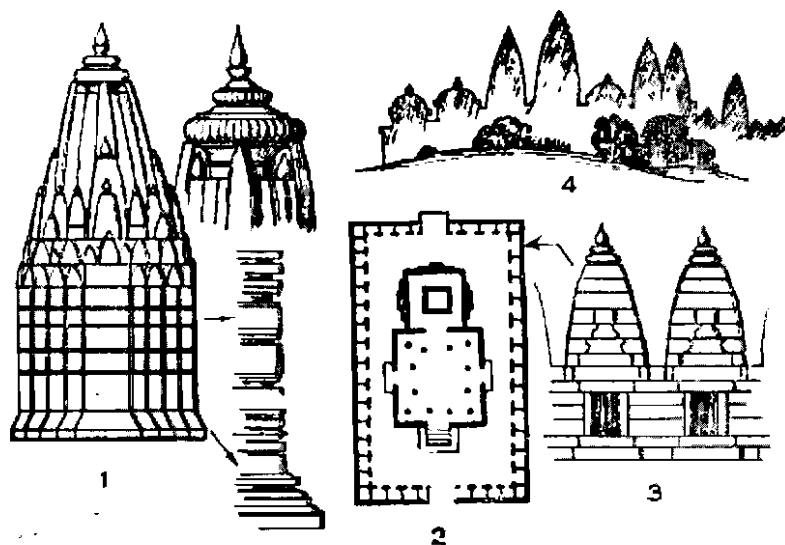
คำอธิบายประกอบสถาปัตยกรรมของ Northern style

1. ลักษณะรูปนอกของ Sikhara ของ Northern Style นั้นเป็นเส้นโค้งซึ่งให้ความรู้สึกของความเป็นปึกแผ่นอันงดงาม หลังคามณฑปทรงปรางมีรูป (A) นั้น ดูไม่ประสานกลมกลืนกันกับเส้นโค้งของตัว Sikhara หรือ Vimana เลย
2. เมื่อองค์มณฑปที่สร้างขึ้นครั้งแรกมีเนื้อที่ไม่พอสำหรับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ก็จำเป็นต้องสร้างมณฑปเพิ่มขึ้นอีกติดต่อกันไป ดังจะเห็นได้จากผัง

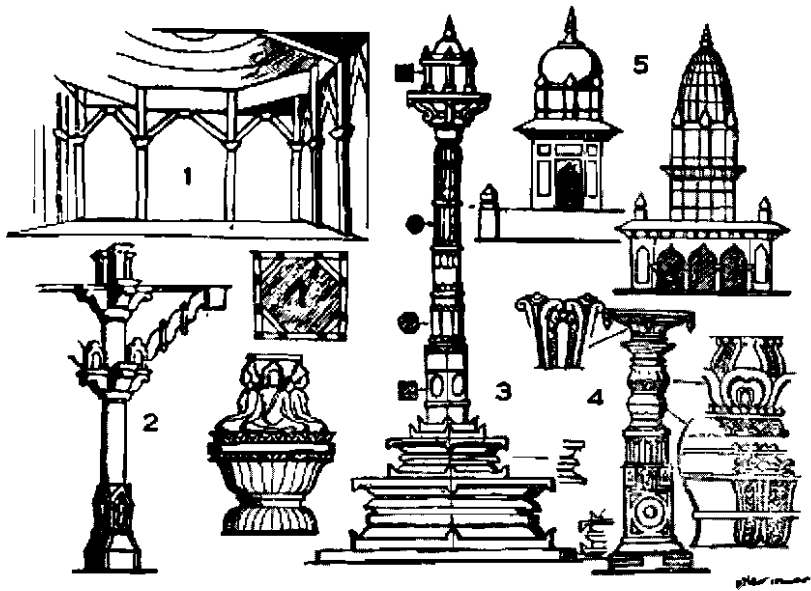
คำอธิบายประกอบสถาปัตยกรรมของ Northern style

1. ลักษณะรูปนอกของ Sikhara ของ Northern Style นั้นเป็นเส้นโค้งซึ่งให้ความรู้สึกของความเป็นปึกแผ่นอันงดงาม หลังคามณฑปทรงปรางมีรูป (A) นั้น ดูไม่ประสานกลมกลืนกันกับเส้นโค้งของตัว Sikhara หรือ Vimana เลย
2. เมื่อองค์มณฑปที่สร้างขึ้นครั้งแรกมีเนื้อที่ไม่พอสำหรับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ก็จำเป็นต้องสร้างมณฑปเพิ่มขึ้นอีกติดต่อกันไป ดังจะเห็นได้จากผัง

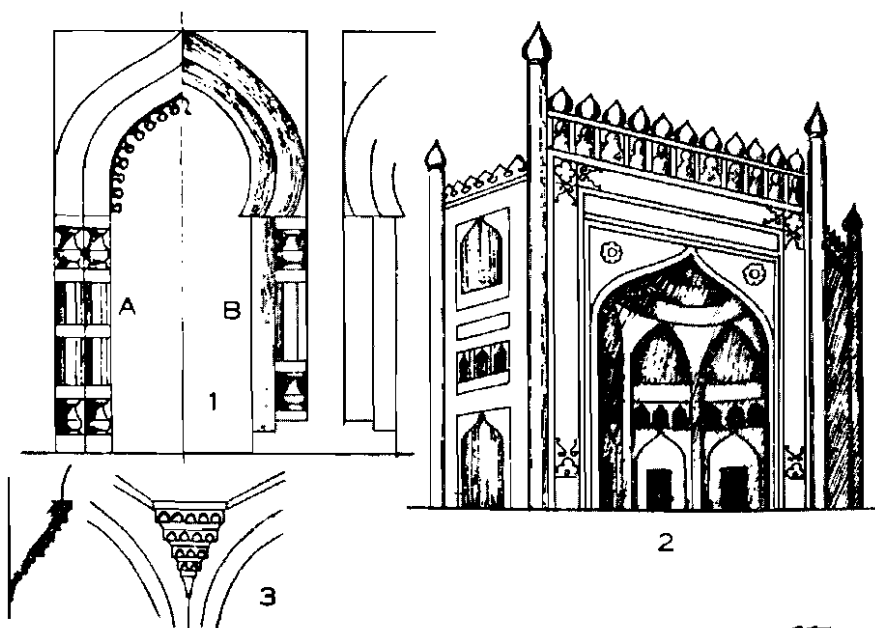

คำบรรยายประกอบศิลปะของศาสนาขีณะ

1. 2. รูปตั้งและแปลนของวิหารขีณะ จงสังเกตปรางค์เล็กๆ ซึ่งอยู่รอบปรางค์ใหญ่นั้น ว่าเป็นลักษณะพิเศษโดยเฉพาะ สถาปัตยกรรมของศาสนาขีณะนั้นมีความรู้สึกสูงในทางประณีตงดงามเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อแท้ของศาสนา
3. วิหารของศาสนาขีณะกลางวิหารมีปรางค์ (Sikharas) เล็กๆ อยู่เหนือคานาของวิหารคด Enclosing gallery
4. ลางครั้งผู้ที่นับถือศาสนาขีณะจะสร้างวิหารขึ้นบนยอดเขาขึ้นเป็นหมู่ๆ ตัดกับขอบฟ้า (Sky-line) ดูสวยงามมาก

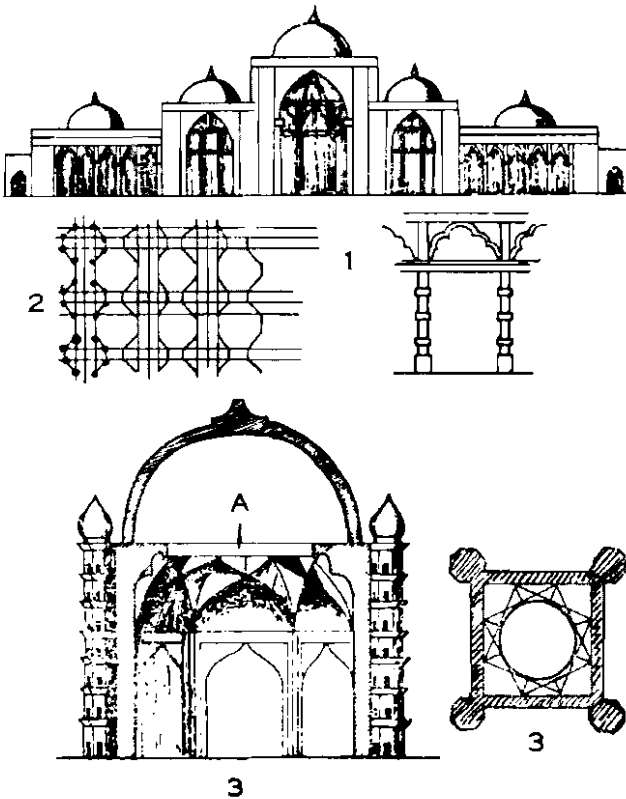

1. โดมของวิหารจีนสร้างขึ้นบนเสาสี่เหลี่ยม 2 ต้น
2. เสาซึ่งมีลักษณะพิเศษ ประกอบด้วย คันทวย (Brackets) รองรับคาน (Architrave)
3. เสาซึ่งสร้างขึ้นเป็นอนุสรณ์ในทางศาสนาของจีน
4. เสาซึ่งจำแนกกลดลดทอดกันอย่างวิจิตรงดงาม
5. สถาปัตยกรรมของศาสนาจีนหลังจากได้รับอิทธิพลจากศิลปะของมุสลิมแล้ว (โดมได้อิทธิพลจากเปอร์เซีย - Bulbous Persian Dome) ซึ่งมีทรงคล้ายหัวหอม

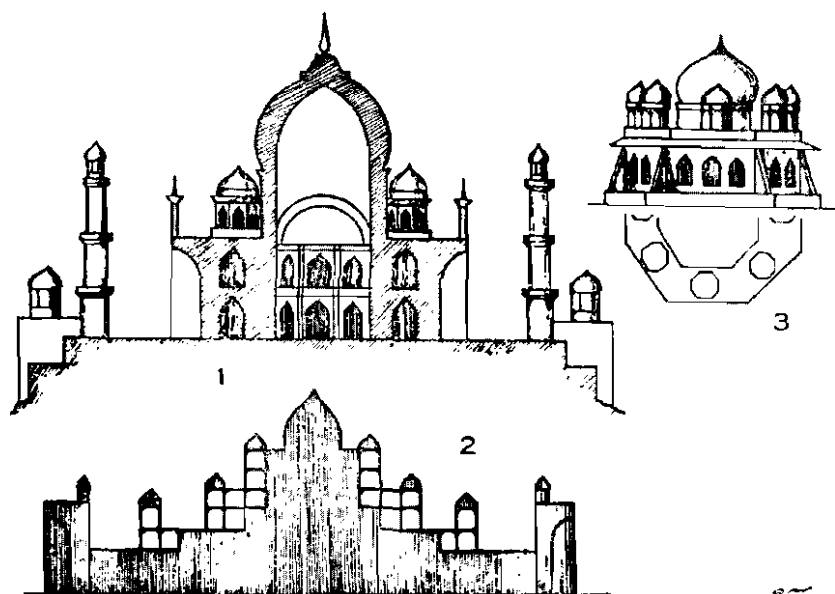

คำอธิบายประกอบแบบศิลปะอิสลาม

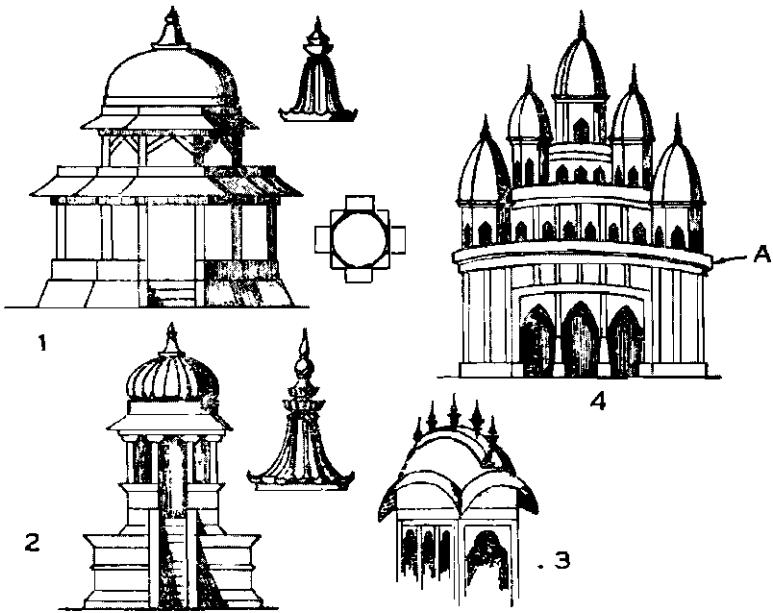
- 1 ประตูของ Hindu-Saracenic ซึ่งมีเสาได้มาจากวิหารของฮินดูที่ถูกทำลายโดยพวกมอญ
รูป (A) ชุ่มประตูใบไม้ (Foliage arch) (B) ชุ่มประตูเกือกม้า (Horse-Shoe arch)
ประตูใหญ่อันสวยงามมีสง่านี้ได้กำเนิดมาจากศิลปะของเปอร์เซีย-ซาราเซนิก
- 3 การสร้างโดมของพวกมอญในอินเดียกลางแห่งก็สร้างขึ้นบนฐาน Pendentives และใช้เสา
8 ต้น (โดมของศิลปะศาสนาซันนีย์ใช้ 12 ต้น)

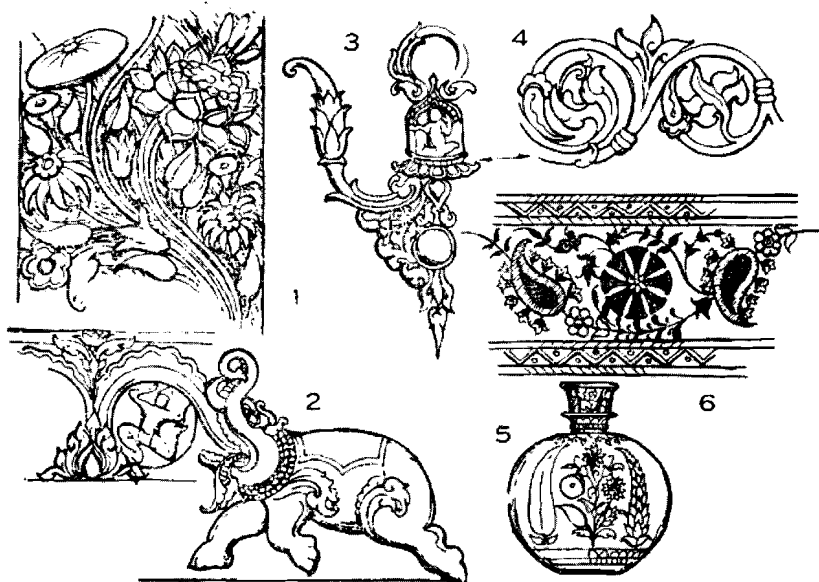
1. รูปตั้งด้านหน้าของโบสถ์
2. รูปแสดงให้เห็นถึงส่วนแปลนของโบสถ์ ซึ่งสังเกตได้ว่าในกรณีเช่นนี้โดมนี้ตั้งอยู่บนเสา 8 ต้น เหมือนกับโดมของศิลปะศาสนาฮินดูซึ่งตั้งอยู่บนเสา 12 ต้น
3. รูปตัดของสุสาน ของ Shah Mahmud Edil ที่ Bijapur หอคอยตรงมุมนั้นได้รับความบันดาลจากหอคอยของฮินดู (Hindu Tower of Chitor) จึงสังเกตว่าส่วนรองรับโดมที่ยื่นออกมา (A) นั้น เพื่อจะรับน้ำหนักของโดมที่พุ่งออกข้างๆ

1. รูปตัดของ Taj Mahal ที่ Agra จะเห็นได้ว่าโดมมีทรงเป็นหัวหอม อันเป็นแบบพิเศษโดยเฉพาะของสถาปัตยกรรมของศาสนาของมอหัมมัด
2. รูปตัดของสุสานของพระเจ้า Akbar แสดงให้เห็นถึงว่าลักษณะวิหารของศาสนาพุทธยังคงมีอยู่
3. สุสานอันเป็นแบบโดยเฉพาะของอินดู-ซาราเชนิกจึงเรียกว่า "Charai"

1. สุตานทรงโดมยังมีลักษณะของศิลปะจีนอยู่
2. สุตานอีกแบบหนึ่งซึ่งมีโดมเป็นเมฆมัต
- 3., 4. แบบสถาปัตยกรรมของแคว้นเบงกอลมีลักษณะพิเศษคือ การใช้เส้นโค้งขึ้น แทนที่จะเป็นเส้นระดับ (A) ที่เป็นเช่นนี้ก็โดยเหตุที่ว่าในสมัยโบราณนั้นใช้ไม้ไผ่ก่อสร้างผูกโครงขึ้นเป็นเส้นโค้ง เพื่อให้มีกำลังแข็งแรง เมื่อก่อสร้างด้วยวัตถุถาวร เช่น อิฐ หรือหิน ลักษณะของไม้ ก็ยังมีอยู่ให้เห็นได้

1., 2., 3., 4. ลวดลายของศิลปะอินเดีย ก่อนสมัยชราเชนิก

5., 6. ลวดลายของฮินดูชราเชนิก แสดงให้เห็นถึงความประณีตมาก แต่มีชีวิตชีวาน้อยกว่าลายของอินเดียอันบริสุทธิ์